МАССАВА А АРАВАЛА ДОАКЪАР КИЙЧДЕ!

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») ОРГАН ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОГО ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОЙ АССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ШОАТТА, 6 сентябрь, 1975 шу. • № 107 (5178) • Мах 2 кеп.

КЕРТТЕРА ДЕКХАР

Цхьаккха тIехьа баккха йиш йоацаш гуйран балхаш Iалаьмате дукха Iайнадале а, бакъда, доакъар Iалашдар тахан шоай керттера декхар лерхIаш ба Нохч - ГIалгIайчен юртбоахама къахьегамхой. ХIаьта из нийса а да, хIана аьлча, хIанз кхоачам хиллал гIожа а моша я доакъар Iалашдарах, из хьайбаш Iангара доахаргдолча хьатIаозарах, цунна доаггIача тайпара доал дарах тийша да укх пятилетка тIеххьарча шера а хьатIайоагIачун хьалхарча шера а хьайбай продукци йохкара планаши социалистически декхараши кхоачашделга.

Укх шерара ахка, ховш ма-хиллара, ялат а доакъара дIайнйна баьцаш а хьувкъаяра геттара аьттув боараш хиннад. Бакъда, уж йоккхий халонаш эша а еш, хьайбашта мел эша доакъараш кийчдара шоай деррига низаш оарцагIдаьхад дукхагIдолча боахамий кулгалхоша, бIарччача районаша.

Масала, Урус - Мартановски районерча совхозаша планагIа 3195 тонн кийчъе езача 2.600 тонн гарга йол Iалашъяьй. Йол хьоккхилга цига хIанз лаьгI ца долийтилга хьахьокх укх тIеххьарча цхьан кIирагIа кхо бIаь тонн йол хьекха хиларо а. Цунца цхьана урус-мартановцаша лерттIа теркам тIабахийтаб ча, силос, сенаж, баьций витаминни хьоар кийчдара.

Вай республика хьалашка шоаш къаьстта пайдане хилар хьахьекхад сенажои баьций витаминни хьоаро. Цудухьа укх тIеххьарча хана уж доакъараш дукхагIа кийчду вайцига.

Сенаж кийчъелга укх шера геттара дика вIаштIехьдаьккхад Гудермесски района боахамаша. ПланагIа йоагIачул шозза гаргга дукхагIа хIана яц аьнна сенаж еллай цар. Бакъда цар доаляхоша, шалинцаша Iалаьмате ледара лелабу из болх. Масала, Шаьла районерча колхозашеи совхозашеи йоагIачох итт процент мара кийчъяьяц сенаж. Из пайдане доакъар кийчделга во лел Надтеречни, Сунженски, Наурски районашка.

Иштта кIезига даьккхад цига баьций витаминни хьоар а. Хьайбаш Iангара дахара лерттIа йоакхо еча моттигашка, укх шера йол кIеззига хургйолга шоаш кхета ма дингге, махулла дукхагIа ча гулде а из фермашта дIатIаоза а болабеннаб. Ча Iалашдара къаьстта теркам тIабахийтаб Ачхой-Мартановски, Малгобекски, Советски, Шелковской районашкарча доакъар Iалашдераша.

Бакъда, из гIулакх тесса дитад Назрановски района совхозашка. Цига эшачох диьлагIа дакъа мара кийчдаьдац ча.

Республике къаьстта хала хьал эттад йол Iалашъеча. Урус - Мартановски районагара дIаиккхача цхьаь цаI район гарга яц йол кийчъяра план кхоачашъе. Дуккхача боахамий кулгалхой бехказа бувла гIерт йол укх шера во хилар бахьан долаш нийсденнад цу тайпара гIулакх, яхаш. Из корта болаш къамаьл доацилга хьахьекхад урус - мартановцаша. Йокъал оттар бахьан долаш дIайийна баьцаш а арий тIаьхьна цонаш а соахка санна ца хиннилга-м массане а кхетадеш да, Iалама бехк дIатIа а билла вагIарах доахан дузаргдоаца мара.

Йол кIезига кийчъяра эгтара хьалха бехке ба доакъар кийчдерий болх боаггIача бесса вIаштIехьа ца баьккха, техниках лерттIа пайда эцаргбола хьалаш Iалаш ца даь кулгалхой, специалисташ, партийни организацеш. ПланагIа йоагIачул кхоалагIа дакъа мара йол кийчъе йиш йоацаш хиннаб Малгобекски районе? Фу бахьан долаш да Сунженски, Наурски, Грозненски, Ачхой - Мартановски районашка йол Iалашъяра ах план а кхоачаш ца яьлга? Из лаха хала дац. ГIулакхаш иштта эсала хургдацар йол, ча, сенаж, баьций хьоар кийчдара цига ханнахьа оарцагIбаьнна баларе, наьхьунашка, каналий йистошка, соми бешамашка, наькъий йистошка, лоацца аьлча, техникаца хьакха йиш мел йоацача йол хьакха нах арабаьха баларе, кийчдаьча доакъара лерттIа доал даьдаларе. Масала, Малгобекера Грозне боагIача наькъа тIа дукха етталу сийнача доакъарах етта йоагIа вордаш, мотоциклаш, кхыметтел прицепаш тIехьайола легковой машинаш. Из башха - дика доакъар совхозий кхашкара дIакхуьхь бахача наха. Цу тайпара хIама алхха цу цхьан районе а цу цхьан наькъа тIа а нийсденна Iац. Дувцар фуд аьлча, из да хIанз колхозийи совхозийи хьайбашта доакъар Iалашделга геттара а халача хьал тIа долча хана шоай долаш долчун, кийчде йиш йолчун доал де а кийчде а деза яхилга.

1 сентябра денз КПСС Нохч-ГIалгIай обкомои Министрий Советои доакъар кийчдара месячник дIакхайкадаьд. Из чакхдоаккхача дизза дакъа лаца деза хIаране. Декхар оттадаьд гIожа а моша а доакъар кийчдарца цхьана мамогга дукхагIа шекара свекла лордаш, кхачан отходаш, камыш, хий хьадаьккхачул тIехьагIа комсехи сомаехи юхейиса хIамаш, кхыяраш а гулъе, аьнна.

Доакъар кийчдарах рапорт делча доалаш дац дош. ХIара ферме доакъара цхьаккха килограмм йовргйоаца, из кхом а беш леладергдола гIулакх вIаштIехьдаккханза даргдац. Цунга хьожаш хила беза халкъа тIахьожамхой, комсомольски «прожектористаш» фермай кулгалхой.

Тахани кхоанеи республике чакхдоаккх доакъар кийчдара деш дола субботники воскресники. Цу декийчдара деш дола субботники воскресники. Цу деношка колхозаштеи совхозаштеи тайп-тайпара доакъараш кийчдеча новкъостал деш хургба республика городашка, юрташка, болхлой поселкашка баха эзараш нах. ХIара боахама кулгалхоша, партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша еррига кийчо е еза цу нахага бизза болх байтара.

ХIанз беррига советски нах санна КПСС XXV съезда кердача толамашца накъабахара яхье баьнна болх беш ба республика къахьегамхой. Хьайбашта кхоачам хиллал доакъар Iалашдар, из хIанз ха екъа латтача хана фермашка хьатIаозар цар сийлен декхар да. ИйслагIча пятилетка заданеш вай хьайбаш леладераша кхоачашъергхилара ларД я из.

Беррига низ доакъараш дукхагIа Iалашдара! Массава а аравала из болх бе!

БАЬЦАШ ЧУЭЦАРА БАЛХАШ СИХДЕ

ТАХАНИ КХОАНЕИ—СУББОТНИКИ ВОСКРЕСНИКИ

Тахани кхоанеи массане а субботники воскресники хургда. Доакъараш кийчдеча колхозхоштеи совхозий болхлоштеи новкъостал де гIоргба городашкареи юрташкареи итташ эзараш къахьегамхой — предприятей, учреждений, организацей болхлой, къахьегалургдолаш мел бола юрташкара нах.

Месячник дIадолалуш, 30-чеи 31-чеи августе, хиннача субботникеи воскресникеи дакъа лаьцар 23.120 саго, цу даькъе — 1.378 грозненци. Шин дийнахьа колхозашкеи совхозашкеи аргIаш дир 1988 тонн аьлахи 490 тонн чахи, 8.520 тонн силос еллар, 137 тонн витаминни хьоар, 216 тонн ткъовронгий доакъар, 385 тонн гIадамаш, Iайда хий хьадаьккхача юхейиса комсийи сомеи 115 тонн юхкаш, 178 тонн эрз, 285 тонн гидуаргех хьакъийста хIамаш, тоъал дукха шекара свеклай лардаш кийчйир.

Субботники воскресники болх дикагIа вIаштIехьбаьккха чакхдаьлар доакъараш кийчдеш 2085 саг хиннача Шелковской районе. Ножай - Юртовски районе цу балхашта юкъе дакъа лаьцар 2.256 саго. Цхьабакъда Назрановскии Надтеречнии районашка ерригача торонех пайда ийцабац къахьегалургдолаш бола баха нах доакъараш кийчде оарцагIбахара.

6-чеи, 7-чеи СЕНТЯБРЕРА СУББОТНИКИ ВОСКРЕСНИКИ НАХ ДУККХАГIА БОЛАШ, ПАЙДА ДУККХАГIА ЛУШ ХИЛА ДЕЗА.

МАССАВА А ДОАКЪАР КИЙЧДЕ АРАВАЛА!

ТОРОНЕХ БИЗЗА ПАЙДА ЭЦ

Доакъар Iалашдара лаьрхIа бригада вIашагIъеллай «Гудермесский» совхозе.

ХIара сага дика хов ший балха моттиг а, хьалхашка латта декхар а, из миштта кхоачашде деза а. Цудухьа лакха я хIара болхлочун а еррига бригада а къахьегама овсарле.

Дукха ха йоаццаш 240 гектар гаргга кхай тIара цкъа дIайийча дуккхача шерашка тIаювла буц — люцерна хьекха баьлар болхлой. Цигара 200 тонн совгIа сенаж еллар, 230 тонн совгIа йол Iалашйир, цул совгIа чуйицача баьцах 40 тонн витаминни хьоар даьккхар. Еррига люцерна бархI дийнахьа чуена яьлар бригада. Балха нормашка диллача цхьайтта ди доаде деза дар цу гIулакха.

— ПхезлагIа хьекхача кIезигагIа яле 300 тонн йол Iалашъе мег оаха люцерна дIайийнача кхай тIара, — йоах совхоза керттерча агронома Хамидов Сайдамина.

ХIанзле совхозе Iалашъяьй 1050 тонн йол, 850 тонн сенаж, 8 эзар тонн силос. Силос кийчъяра болх дIахо хьош ба.

Цкъа дIайийча дуккхача шерашка тIаювла баьцаш хьокхаш, йол, сенаж Iалашъеш къаьстта дика къахьийгар тохкораш еш хиннача Мартанукаев Шамила, аьла аргIаш дотташ хиннача Муслимов Хасмохьмада, кхай тIара хьайбаш латтача моттигашка йол, хьекха буц дIакхухьаш хиннача трактористаша Гайсуркаев Iабдуллеи Баралиев Хьамзатеи, хIаьта косилкаца буц хьокхаш хиннарашта юкъе яьржача дукхагIйолча хана Магомадов Ширвани хилар.

Шоай балха декхараш тIехкхоачашдеш хьинаре къахьегарах массехказа ахчан совгIаташ тийнад царех хIаранена.

Дика вIаштIехьбаьккхаб совхозе баьций витаминни хьоар даккхара болх а. Из тайпа доакъар доаккхаш цаI мара агрегат яц боахаме. Цудухьа кхаь сменагIа болх байт цунга. ХIанз доаккхаш дола витаминни хьоар генарий кийнех доаккхаш да.

Ерригача сменашка болх бу нах шоай гIулакха говзанчаш ба. Цхьабакъда къаьстта дика болх бу Косолапов Дмитрий Яковлевича кулгалдеча сменас.

ЙоагIа йоакхо ю совхозе доакъар Iалашделга алсамдаккха йиш хулийтача торонех пайда эцара. Иштта, Тийрка юххе 200 гектар совгIа эри даьгIенаш я. Цу даьгIенашкара, хьайбаш доажадарал совгIа, хIара шера дукха йол Iалашъю совхозо.

Минеральни удобренеца лаьрххIа подкормка яь яле а, буц кIезига тIаяьинай Тийрка йисте укх шера, — йоах Хамидов Сайдамина. — ХIаьта а цу даьгIенашкара 250 тонн йол Iалашъе карагIдаьлар тха. Аьлал совгIа Тийрка йистошкара доакъара лаьрхIа 50 тонн эрз а Iалашбаьб совхоза къахьегамхоша.

Иштта, Iан замалахьа чусоналаь дIаоттадергдола хьайбаш меца ца дитара, тешшаме доакъара база йоллара шоай низ дIакхоачар деш ба «Гудермесский» совхоза къахьегамхой.

М. ХАМАТХАНОВ.

Лаьтта кийчду

Урус - Мартановски района «Гойтинский» совхоза механизатораш шоалагIеи гурахьеи ювча культурашта 1200 гектар аьхай. ХIаьта иштта тIехьа ца тетташ дIахьу зябь оахилга а. ХIанзле 500 совгIа гектар кийчъьй из.

Iуйрийна денз сабелгало йоалца хьинаре къахьег трактористаша Соатаев Вахас, Осмаев Вахас, кхыбараша. Царех хIаране дийнахьа 1,5—2 норма ю.

Кхашка шоашта карагIдувла къахьегама толамаш хургйолча Коммунистически парте XXV съезда хетаду цар.

С. МАДАГОВ.

ХЬАЖКIАШ ЧУЭЦА ЙОЛАЯЬЙ

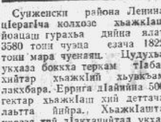

Сунженски района Ленина цIерагIча колхозе хьажкIаш йоацаш гурахьа дийна ялат 3580 тонн чуэца езача 1822 тонн мара чуенаяц. Цудухьа укхаза боккха теркам тIабахийтар хьажкIий хьувкъам лакхбара. Еррига дIайийна 500 гектар хьажкIаш хий деттача лаьтта йийра. ХьажкIашта кхозза хий дIакхачийтад укхаза.

РЕПОРТАЖ

Хьу сапна хьалъэтта латт хIанз колхоза пхе участкера хьажкIаш. Уж лелаю республика цIи хезача Элиханов Вахий, Альмурзаев Вахий, Цехоев Сайд-Махьмада звеньяша. Укх деношка эггара хьалхара хьажкIаш чуэца йолаяьй В. Элиханова участкера.

Iуйрийна ялх сахьат даьнадар, кхай тIа механизаторашца со вIашагIкхийтача. ХIаране болх дIаболабалехьа кулг тох ший машинах. Кхыча тайпара хила йиш а яц, доккхий деккараш да цар укх шера тIайицараш. ПланагIа паччахьалкхенга цхьа эзар тонн йохка езача 1300 тонн хьажкIаш йохка дош деннад колхозхоша.

— Из кхыча тайпара хила йиш а яцар, — йоах колхоза керттерча агронома Бултаев Шарипа.

— Iаьла, Муса, сихле, ха йодаш латт, — аьлар звеньевойс Элихановс.

Мелъенна узелаш чIоагIъяь, хьакха дезача даьтта хьекха, Iуйрийна дукха ха ца йоаеш хьажкIашта юкъе чуйолалуцар агрегаташ.

Дехьеи сехьеи кха йистошка латт хьажкIаш хьатта дIаувза кийчъяь тракторни лафеташ, гIадамаш фермерча кIоагашка дIакхахьа ена 8 автомашина кхо тележкеи. Итт километр совгIа никъ бе беза укх кхай тIара силос йоллача кIоага тIа кхаччалца. ХьажкIаш чуэца йолаяле дуккха хьалха шоллагIча хьувкъама уйла еш, колхоза правленеи парткомои цхьана оттаьча графика тIа белгалдаьд транспорта де деза паькъаш, кхай тIа техника яккхара аргIа.

Хьалхара рейсаш йир аьта гIадамаш нийца бахача шоферашца кьонача коммуниста Абалаев Ювсапа, Умаханов Баудс, Дасаев Хасас. Дийнахьа итт сахьат доалаш кхоккха рейс йир царех хIаране.

— Тахан масса рейс юллургья хьога, Ювсап? — хаьттар керттерча агронома, — транспорт кхоачамболлаш йоацилга ховш ма вий хьо.

— Селхана яьчул ши рейс дукхагIа а е лерхI аз, — бIубенна жоп делар кьонача коммуниста.

Уккхаза, кхай тIа, дIа мел йодача автомашина, лафета учет лелаеча журнала тIа хьежача гуш дар Абалаев Ювсапа хьалхарча дийнахьа 7 рейс яьлга. Цунца яхье баьнна цун новкъостий дукха тIехьабицац.

Кхоъ агрегат лел хьажкIаш хьокхаш. КIезига низ-м ба из колхозе чуэцача езача хьажкIашка хьежача. Дале а овсарле лакха йолаш къахьег механизатораша.

ХьажкIаш чуэца йолаяле хьалха колхоза партийни собране 20 дийнахьа цхьа фийги гIадами ца доадеш хьувкъам чуийца баккха, аьнна денна дош диц ца деш дIаболабаьб колхозхоша из болх. Йолаш йолча техниках бизза пайда эц йоккха опыт йолча комбайнераша Гансуев Iаьлас, Мадаев Дилас. Дийнахьа норма 2,7 гектар йолча царех хIаране 4—5 гектар хьокх. Царна кIалхара хьажкIех етта тележкаш дIаувзарий бехкагIа цIаккха сацац агрегаташ. Даим кийча я яьсса лафеташ. ХьажкIаш дIаувзаш ва звеньевой ше. Элиханов Вахийна новкъостала венав цунца социалистически яхь лелаю Альмурзаев Ваха. Дуккхача шерашка шоайла доттагIал тIехь гIо деш хьабоагIа уж.

— Са участкера хьажкIаш чуийца яьлча цун яраш хьокхаргья оаха, — йоах В. Элиханова.—Са звенос а новкъостал дергда цун хьувкъам чуэца.

— Ер шу ялат хьувкъадара аьттув боацаш денилга ховш ма-дий, мел хьажкIаш яргья хьа участка цхьан гектара тIара?

— Дукха къахьийгар аз а са новкъосташа а хьажкIаш хьувкъаяра, — йоах звеньевойс.

— Июль болалуш гучадаьлар ка бола ялат ледара хургхилар. Еррига уйла тIаяхийтар оаха хьажкIашта. Ди а бийса а ца къовсаш хий дийттар. Из хьалха детташ ца хиннача а низ кхоачачох тIоадал дIакхачийта хьежар.

ХIанз чуэцаш йола 32 гектар хий ца деттача улл. Са звенос лелеча участка вож 134 гектар кхозза хий дилла я. ХIанз оаха чуэцача участка тIара 35—40 центнер хьажкIаш йоалл. Ер эгтара эсалагIа дола кха лоархI оаха, — йоах дIахо звеньевойс, — вокхазахь дукхагIа йоахаргхиларах дог тийша а да.

Колхозхоша хIара гектара тIара 32 центнер фуалъяьха хьажкIаш чуяь социалистически декхараш тIанйцад. Специалисташа хьалхе а даьча лоархIамех уж тIеххоачашдергда.

Т. АРЧАКОВ.

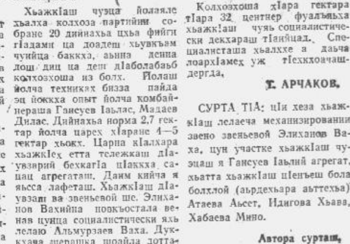

СУРТА ТIА: цIи хеза хьажкIаш лелаеча механизировании звено звеньевой Элиханов Ваха, цун участке хьажкIаш чуэцаш я Гансуев Iаьлий агрегат, хьатта хьажкIаш цIенъеш бола болхлой (аьрдехьара аьттехьа) Атаева Аьсет, Идигова Хьава, Хабаева Мино.

Автора суртащ.

БАЛХАШ СИХДАЬД

Доакъар Iалашдара балхаш сихдаьд Шалински района «Шалинский» совхозе. Доакъар Iалашдара месячник дIайолаяьй совхоза коллективо. КIезига мара ца доале а цхьаккха моттиг йитац доакъар Iалашдераша мангал ца хьокхаш. Доакъара буц хьокх аьлешка, наькъий йистошка, хий доагIача каналашта гонахьа, кхыйолча моттигашка. Бутт чакхбалале 25 тонн моша доакъар Iалашде дош деннад мангалхоша. ХIара дийнахь бархI бIаь килограмм моша доакъар кIоагашка чудолла дIадохьийт цар.

Чуэцаш латтача хьажкIий гIадамаш оата а оаташ силосгIа траншеяшка Iочудехк. Бутт чакхбалале 320 тонн гIадамах яьккха силос - Iалашъе лерхI совхоза болхлоша.

С. БЕРДОВ.

«НОВОСЕЛЬСКИЙ» ЯХАЧА СОМА-БАЬЦАДААРИЙ СОВХОЗА БОЛХЛОШКЕИ СПЕЦИАЛИСТАШКЕИ

Деза новкъостий!

КПСС Нохч - ГIалгIай обкомо, Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумои Министрий Советои дег тIара даькъала ювц шун къахьегама котало — паччахьалкхенга ялат, дулх, шура, баьцадаараш, сом бохкара нийсагIча пхе шера плана заданеш ханал хьалха кхоачашъяр.

Оаш даьха толамаш совхоза болхлоша, специалисташа хьинаре къахьегарах, партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша боккха организаторски политически болх барах, агротехника лакха хиларах, хий дехкача лаьттаех пайда дикагIа эцарах, КПСС XXIV съезда решенеш кхоачашъяр духьа массане а социалистически яхь лелаярах хьахинна хIамаш да.

КПСС Нохч - ГIалгIай обкомо, Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумои Министрий Советои дIакхайкаду «Новосельский» совхоза коллективо, парте XXV-ча съезда даха ма-доаггIара накъадахар духьа дерригача халкъо лелаеча социалистически яхье дакъа а лоацаш, шеш тIаийца доккхагIдола декхараш кхоачашдергдолгах, чIоагIа дог тийша хилар.

Къахьегаме керда толамаш доахалда оаш, деза новкъостий.

КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМ. НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМ. НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР МИНИСТРИЙ СОВЕТ.

НОВ. Б. Б. НАЙДЕНОВНА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

Дуккхача шерашка партийни органашка беркате болх барах а ваьча дийнахьа денз кховзткъа шу дизарца дувзаденна а Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла нов. Найденов Борис Борисовича — КПСС обкома юртбоахама отдела сектора заведующена.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Г. СКЛОКИН.
г. Грозный
3 сентябрь, 1975 шу.

НОВ. Б. Н. ФЕДОТОВНА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

Дуккхача шерашка советски органашка беркате болх барах а ваьча дийнахьа денз кховзткъа шу дизарца дувзаденна а Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла нов. Федотов Борис Николаевича — Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советерча капитальни гIишлошъяра управлене начальника.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Г. СКЛОКИН.
г. Грозный
3 сентябрь, 1975 шу.

ПАРТОРГАНИЗАЦЕШКА ОТЧЕТАШИ ХОРЖАМАШИ

ДIАХО ДЕ ДЕЗАРИЙ ДУКХАГIА ТЕРКАМ БЕШ

Центральни инженерно - технологически службера цехови партийни организаци МагIалбикерча бурув деттача конторе меттел, ерригача городе а йоккхагIчарех цаI я. Цунна чувоагIа 71 парте члени ялх кандидати. Укхазарча коммунистех, цар кулгалдеча бурув деттарех тийша да керттерча даькъе УБР ерригача коллектива хьалхашка латта декхараш толамца кхоачашделга, лаьттби кердача тIоанашкара мехкдаьтта гучадоаккхилга.

Белгалдаккха йиш я дIададаьча шера мехкдаьтта доахараш шоашта хьалхашка латтача декхарех лоархIа ца баьлга. 1974-ча шера бурув тоxара план 87,8 процент мара кховчашъяьяц цар. Цехови партийни организаце хьалхлеца цун бахьанаш техка а техка, бурув деттараштa юкъе шерра социалистически яхь а йоаржаяь дIадоладир цар ер шу. Цох беркат а даьннад.

Бурув деттараша ханал хьалха кхоачашъяьй ворхI бетта план, планал совгIа бIаьш метраш бурув а тохаш. Белггала тоадаьд кхыдола технико-экономически хьокхамаш а. Цу толамех доккха дакъа доал бригадашка массанена хьокхам а луш социалистически яхье хьалхле лелаеш хьабоагIача итташ болча коммунистий.

Коммунисташа Т. Ш. Хантемирова, Г. Г. Попхадзе кулгалдеча бригадаша хIанзле кхоачашъяьй пхе шера план. Пхе шера план кхоачашъе гарга я коммунисташ нн. Галаева, Халзиева, Рубащенкос кулгалду бригадай коллективаш.

Дукха ха йоацаш хиннача отчетно - хоржамий собране цехови партийни организацерча коммунистий дувца йиш яр кхы а дукха укх шера шоашта карагIдьинача дикача гIулаккхех. Тайп-тайпарча лостамех цехови партийни организаце, цун бюрос идейно - политически а организаторски а болх лелабарах хьахнина да уж.

ХIаьта а отчетни доклад яьча цеха партийни бюро секретара нов. Матвеева, собрание къамаьлаш даьча коммунисташа къаьстта уйла тIайохийташ дийцар бурув деттараштa карагI ца доалаш дисачох, партийци а боахама а балха тIа нийслуча кхоачамбоацарех, уж сихагIа дIадахара а дIахо болх тоабара а наькъех.

Из нийса а дар. ХIана аьлча, коммунисташ массе а хана хила беза карагIдаьнначох кхоачам хинна ца Iеш цун критически мах бе ховш, дIахо де дезарий дукхагIа йоакхо еш, кхоачамбоацараш гучадоахаш, уж дIалахара наькъаш лохаш.

Собрание белгал ма-даккхара, ерригача конторе гIолла лаьрхIача дика хьокхамаш даьха дале а, итт бригадах йиъне мара кхоачашдаьдац август беттара а бархI беттара а социалистически декхараш. Цун керттера бахьан лархIа доагIа аварешн кхыдола хьовзамаши хилар. Масала, ер шу доладелча денз кхо авари хиннай. Из бахьан долаш зехьа яйнай 14,1 процент балха ха, 1212 метр бурув ца тохаш дисад.

ХIаьта УБР йолаш я аварешца хулийташ кIоврганча скважинашта бурув детташ, хIара шера балха планаш а социалистически декхараш а кхоачашдеш йола бригадаш. Цар балха опыт йовза а караерзае а йоагIар. ТIаккха кIезигагIа хургьяр авареш.

— Цу деша кIезига йоакхо яьй цехови партбюрос а УБР парткома а, белгалдаьккхар коммуниcташа Х. А. Хамурзиева, Г. С. Бухарова, кхыбараша, — Из гIалат дIахо йодача хана дIадаккха а хIара бригадо. хIара участко шийна хьалхашка латта декхараш дизза кхоачашдергдола хьалаш вIаштIехьдаха а деза дIахо йодача хана. Цу гIулакхка хьалхарча мугIарешка хила йоагIа цехпартбюро, коммунисташ.

Собрание цIенхаштта критика йир ЦИТС--а а РИТС-ий а балха.

— ХIанз а боагIача тайпара дика вIаштIехьбаьккхабац цу доакъой болх, — йоахар къамаьлаш даьраша. — ХIара дийнахьа нийслуш дола дукха гIулакхаш сихха къестаде вIаштIехьдалац цар. ХIаьта цар кулгалхой бехктоххам лакха хиларах, болх тIах аьнна лелабарах тийша дукха да берригача бурув деттарий.

ДIахо собрание белгалдаьккхар бурув деттача бригадашка рационализаторий болх укх тIехьарча хана белггала лаьгIбалар, цехпартбюрос, коммунисташа из тоабара къаьстта йоакхо е езилга.

Собрание къамаьлаш даьча коммуниcташа къаьстта догIоздаларца дийцар КПСС XXV съезда сийна социалистически яхь йоаржаярах болча КПСС ЦК соцамах, цунна жоп луш шоай коллективаша тIаийцача кердача социалистически декхарех, кердача къахьегама толамащца парте аргIанара съезд белгальякхка бурув деттараш кийча хиларах.

— Цхьа дезал санна барт тайна я тха бригадера интернациональни коллектив,—аьлар мастера Г. Г. Попхадзе. —Массане а хьинар кхо ца деш къахьегар бахьан долаш ханал хьалха кхоачашъяьй бригада ший нийслагIа пятилетка. 1000 метр бурув техад иттлагIча пятилетка чотах. КПСС XXV съезда сийна социалистически яхьа юкъеболхаш бригадерча бурув деттараша дош деннад ер шу чакхдалале кхы 500 метр пхе шера планал совгIа бурув тоха.

Собрание тIаийцача соцам тIа коммуниcташа белгалдаьха кхоачамбоацараш дIадахара, цехови партийни организаце болх дIахо тоабара наькъаш оттадир.

Собрание хержар ворхI сагах латта керда цехови партбюро. Юха а цун секретаралла хержар нов. Матвеев.

А. БАСИЕВ.

БЕРРИГА НИЗ ПЯТИЛЕТКА КХОАЧАШЪЯРА

Нохч - ГIалгIай къахьегамхоша чIоагIа гIадбаха тIаийцаб «КПСС XXV съезда баха ма-боагIара накъабахар духьа лелаеча социалистически яхьа хьакъехьа» бола КПСС Центральни Комитета соцам. Съезда хьалхарча вахте эттай заводий, фабрикай, гIишлойи транспортнии организацей, колхозий, совхозий коллективаш.

Хьалха латтарий опытах кхетамца пайда а эцаш социалистически яхьа хIара болхло, колхозхо, инженерно - технически болхло юкъеоза, пятилетка планаш а тIаийца декхараш а кхоачашдара уж оарцагIбаха гIерт уж.

Предприятешкара, цехашкара, участкашкара керда хоамаш ух нийслагIча пятилетка планаш ханал хьалха кхоачашъярах.

Йоккха котало яьккхай СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически комбинато. Цу предприяте коллективо рапорт деннад товарии продукци арахецарен цунна реализаци ярен пхе шера план 16 августе кхоачашъяьй, аьнна.

Ер шу чакхдалалехьа планал совгIа 45 миллион сома маьха химически продукци яла, хIаьта цох дуьлагIа дола дакъа кхоьчa бедалах хьае лаьрхIад химикаша.

Август бутт чакхбаьннаб. ХIанз массе а предприяте итогаш еш латт карагIдаьнначун, гучайоах пайда эцанза йола торонаш, кхоачамбоацараш балха юкъера дIадахара де дезараш белгалду.

Республика промышленносто бархI бетта даьчун керттера итог малагIа я аьлча, из я планаш кхоачашн тIехкхоачашн яь хилар.

Нохч - ГIалгIайчен промышленни коллективаша планал совгIа хьа а яь реализаци яьй 13,8 миллион сома маьха продукцена, бIарччача шера тIаийцача социалистически декхарегIа 22 миллион сома маьха продукцена реализаци е езача.

Продукцена реализаци яра планаш кхоачаш а тIехкхоачаш а яьй энергетически, мехкдаьтта доаккхача, газови, химически, машинаш еча, металлана обработка еча, хьунеи хьу чакхйовхачен, яйгачен кхачанеи промышленносто.

Заданеш тIехкхоачашъяьй республика Министрий Совета доалахьарча промышленносто а.

БархI бетта план кхоачашъяьй электроэнерги, мехкдаьтта, газ йоаккхача, тракторни прицепаш, херх хьекка хьу чухьнахьен тIехьнахьен дувхаду барзкъаш хьадеча, швейни хIамаши кога гIирси арахецача.

Баха вах кхачан продукташца Iалашбе безача предприятей коллективаш а лоархIаьй шоай заданеех. Цу доакъой предприятеша планал совгIа дукха дулх, цIенача шурий продукци, колбаса, кондитерски, макаронни хIамаш, маькх арахийцай.

Продукци арахецарен къахьегама овсарле лакхъярен даькъе къаьстта доккхий толамаш даьхад: Карабулакски химически реагентий, В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводаша, СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически комбинато, «Электроприбор», «Трансмаш», «Пищемаш» заводаша, Назрановски трикотажни фабрика, швейни производственни объединене, чхьагIара - коньячни комбината, дуккхача кхыча предприятеша.

Экономически обзор

1974 шера бархI бетта хийначул продукци дукхагIа арахийцай: Карабулакски химреагентий заводе — 23 процент, «Пищемаш» заводе — 14, «Трансмаш» заводе — 16, Назрановски трикотажни фабрике — 33, швейни производственни объединене — 20, чхьагIара-коньячни комбинате — 11 процент.

Продукци дукхагIа арахецара а из дикагIа хилийтара а къаьстта лоархIаме да къахьегама овсарле лакхъяр. Масала, цхьа процент къахьегама овсарле лакхйича 14 миллион сома маьха продукци арахеца йиш я республика промышленноста, е «Пищемаш» санна йолча шин заводо арахецар миссел.

Къахьегама овсарле лакхъяра бархI бетта план республико 100,3 процент кхоачашъяьй. Къахьегама овсарле эггара дукхагIа лакхъяьй: Карабулакски химреагентий заводо— 21 процент, Грозненски химкомбинато — 8 процент, заводаша: «Пищемаш» — 11 процент, «Трансмашо» — 14 процент, «Электроприбор» — 14 процент, Назрановски трикотажни фабрико — 32 процент, швейни производственни объединене — 11 процент, чхьагIара - коньячни комбинато — 11 процент, макаронни фабрико — 17 процент.

Цхьабакъда, дуккхача предприятешка къахьегама овсарле пхе шера планагIа йоагIача тайпара лакхлац.

Къахьегама овсарле лакхъяра бархI бетта планах лоархIаьяц «Красный молот» завод, Грозненски ремонтно-механически завод, «Терек» яха Нохч - ГIалгIай производственни объединени, «Чечингушсельстрой» треста аьшка-бетонни конструкцей завод, шурий промышленноста объединени, «Чечингушстройматериалы» яха производственни объединени, хIаьта ерригача республике цу тайпара 27 предприяти я. Цулухьа кхетаде хала дац цар бехкагIа дIа ца луш дукха продукци йисалга.

Иштта доккхий зенаш хул производствана Iалашо елга лерттIа вIаштIехьа ца даккхарах, оборудованега бизза болх ца байтарах, кхыча бахьанех.

Продукцена реализаци яра бархI бетта план кхоачашъяьяц 17 предприяте, цар дIа ца луш йисай 2,3 миллион сома маьха продукци.

Республика промышленни предприятешка дукха къахьег арахеца продукци дикагIа хилийта гIерташ. Аттестаци ю, стандарташи технически хьалаш эргадоахаш тоаду. Цо торо хулийт хьалхарча категореи геттара дикен продукци дукхагIа арахеца. Вайцига тIехь-тIехьагIа дукхагIа хул паччахьалкхен Дикала знак йола продукци арахеца заводаши фабрикаши. ХIанз вай республике хьечa 30 тайпарча продукцена Дикала знак еннай, дукхагIа даькъе из арахец СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически комбинате, швейни производственни объединене.

Цхьабакъда, дукхача предприятеша арахеца продукци наха хоатташ а дика дIаэцаш а яц. Цудухьа пятилетка чакхйоалача хана дукхагIа хийца ца Iеш продукци дикагIа арахецара берригa теркам тIабахийта беза.

Дувцар фуд аьлча, из да продукцега дIадодар лохданза, рентабельность лакхъянза яргьяц яхилга. Продукцега дIадодар лохдара чотах байнача бархI бетта республико кходаьд 1,2 миллион сом. Из эггара дукхагIа кходаьд «Грознефть» объединене—828 эзар сом. Грозненски газ чакхйоахача заводо— 198 эзар сом, Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводо — 981 эзар сом, «Грозэнерго» районни управлене — 356 эзар сом, Назрановски трикотажни фабрико — 294 эзар сом.

Бакъда, гIулакх массанахьа иштта лелац. Цхьайолча предприятеша йоакхо яц бедала, материалий, энерге, доагора кхомбара, энерге, «Чечингушсельстрой» треста аьшка - бетонни конструкцей заводо планагIа доагIачул 100 эзар сом дукхагIа дIадахийтад, ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» заводо — 117 эзар сом, «Чечингстройматериалы» яхача производственни объединене — 132 эзар сом. Цу тайпара моттигаш, халахете а, кIезига яц.

Ер шу чакхдала юхейисача хана къаьста теркам тIабахийта беза ерригача предприятей технико - экономически хьокхамаш тоадара, тIехьаюсаш цхьаккха участок, цех, предприяти ца хилийтара, шера планови заданеш бизза кхоачашъяра, хьатIадоагIача шера болх дика дIаболабара лард йоллара.

В. ЮДОЛОВИЧ,
Нохч - ГIалгIай АССР статуправлене промышленноста статистика отдела начальник.

КХОАНА—МЕХКДАЬТТАХОЙИ ГАЗОВИКИЙИ ЦIЕЙ

КЕРДА ТОЛАМ

Дикача къахьегама совгIаташца накъабаьхкаб шоай цIейна «Грознефтегаз» яхача производственни управлене мехкадьттахойи газовикаши. Къахьегама хьинар айдарца жоп делар цар «КПСС XXV съезда даха ма доаггIара накъадахара социалистически яхь йоаржаярах» бола парте Центральни Комитета соцама.

Къахьегама вахте а этта цар шерра къовсам боаржабаьб нийслагIа пятилетка ханал хьалха кхоачашъяра, технологически установкай, компрессорнии газораспределительнии станцей мощностех дикагIа пайда эцара, мехкдаьттеи цунца йоагIа гази йоаккхача прогрессивни технологи балха юкъехьара, технологически процессашта механизаци автоматизаци яра.

Газ яккхара бархI бетта план тIехкхоачашъяьй. Планал совгIа 15 миллион кубометр газ яьккхай газовикаша.

Газ яккхара балха темпаш лакхъяларца цхьана, керттерча технико - экономически хьокхамех а тIехкхоачашъеш я план. Планал совгIа 31 процент лакхъеннай балха овсарле. Продукцена реализаци яра план 205 эзар сом тIехкхоачашъяьй. ПланагIа лийрхIачул совгIа кхо бIаь эзар цIена пайда баьб.

Дика дIаболабаьб газовикаша сентябрь бутт а. Ерригача производственни цехаша участкаша тIехкхоачашъю ден заданеш. Цехашка, бригадашка, участкашка къахьегача наьха цIаккха ца хиннача тайпара къахьегамен политически хьинар айденнад. Кхы а чIоагIагIа яьржай коллективашта юкъера социалистически яхь.

Яхье хьалхле лелаю коммунист Владимир Коробкин керте латтача цхьоалагIча технологически цеха коллективо.

Къаьстта дика толамаш доахаш къахьег укх деношка оператора Сеньковская Валентинас, слесара Худаев Николая, машиниcташа Даудов Йоакъапа, Горьке Михаила, иштта кхыбараша.

Г. ЛУКЪЯНОВ.

КЕРДАЧОХ ПАЙДА А ЭЦАШ

КПСС XXV съезда сийленца накъабахар духьа Нохч-ГIалгIайчен мехкдаьттахошта юкъе эггара хьалха 25 апреле денз итт бетта йолча къахьегама вахте эттар «Сунжанефть» НГДУ коллектив.

«Сунжанефть» НГДУ коллектива маьхера инициатива мехкдаьтта, химически газови промышленноста болхлой профсоюза областной комитето къоабал а яь шерра хьаллаьдай Ленина орден лелаеча «Грознефть» производственни объединене ерригача предприятешка.

Нохч - ГIалгIайчен мехкдаьттахой кхы а чIоагIагIа къахьегама хьинар айдаьд «КПСС XXV съезда даха ма — доагIара накъадахар духьа лелаеча социалистически яхьа хьакъехьа «КПСС ЦК баьча соцамо. Цу соцама жоп луш керда кхы а доккхагIа социалистически декхараш тIаийцар Уж тIадерзадаь да «КПСС ЦК партега, советски халкъага баьча тIахьехам тIа, парте экономически политика дешаех новкъоста Л. И. Брежнева яьча выступленешка белгалдаьха декхараш хоадамболаш кхоачашдара керда торонаш лахара.

ХIанз Нохч - ГIалгIайчен мехкдаьттахоша Нохч - ГIалгIай АССР территоре тIа мехкдаьтта дола керда моттигаш тахкарца а уж караерааярца а цхьана новкъостал ду мехкдаьтта промышленность дегIайоалаеча Грузински ССР мехкдаьттахошта.

Дикача къахьегама толамашца накъаболх мехкдаьттан газовни промышленноста болхлой ерригсоюзни денна мехка къаьнагIча мехкдаьтта района мехкдаьттахой. Толамца кхоачашъяьй мехкдаьттен гази яккхара бархI бетта план. Планал совгIа 2 миллион 700 эзар сома маьха товарни продукци маьхал яьккхай.

Объединене бурувдеттача предприятеша планал совгIа 4,5 эзар метр бурув техад. Дерригa а дIалаьрхIача планал совгIа 2,5 миллион сома маьха пайда баьб.

Нохч - ГIалгIайчен мехкдаьттахошта иштта доккхий толамаш карагIдаьннад дикагIйола технологии керда техникеи балха шерра юкъейоалаяр бахьан долаш. ТIоанашкара давлени нийса лоаттаярах керттерча моттигашкара дукхагIа мехкдаьтта даккхаран продуктивни тIоанашка дукхагIа чуухийт хий, хьалъю низ бола блочни кустовой насосни станцеш. Цу станцеша хий дукха - дукхагIа тIоанашка чудоттийта вIаштIехьдоалийт. Шерра балха юкъехухь цхьан скважина шиннена а кхы дукхагIча а тIоанашта цхьан ханна къаьст - къаьста эксплуатаци елга чопаца гIомарах хинна пробкаш дIайоахилга, скважинай призабойни зонашта гидрофобни эмульсещен полимерашцен обработка елга. Скважинашта бурув тохаш шерра балха юкъехухь керда, эффективни дола осташ, дикагIа йола промывочни коачалаш, дIахо а тоаеш я скважинай конструкцеш, халача балхашта механизаци еш я, скважинаш йоахача хана хулача процессашта автоматизаци а ю телетIахьожам а лоаттабу.

Иштта даим тоадеш да производства вIаштIехьъяккхара, цун управлени яр гIулакх а.

Производствана управлени яр дIахо дикагIча тайпара вIаштIехьдаккхара лоархIаме лостам ба производственни процессашта комплексни автоматизаци яра автоматизированни система вIашагIйоллилга. Цу даькъе «СевКавНИИнефть» Iилма—тохкамеи проектнии институто болх бе болабаь дукха ха я. Кустовой информационно - вычислительни центр вIашагIйолларо вIаштIехьдоалийтаргда объединенена управлени яра автоматизированни система вIашагIйоллар сихде.

Мехкдаьттан газовни промышленноста болхлой ерригсоюзни денна накъадолхаш вай цIаькха а сий ду производствана хьалхалаттарий, нийслагIча пятилетка ударникий. Республикански социалистически яхье хьалхалаттачарех я нийслагIча пятилетка ударника, мастера И. А. Кодзоева кулгалдеш йола «Сунжанефть» НГДУ скважинашта капитальни ремонт еча цеха бригада, нийслагIча пятилетка ударника буровой мастера И. И. Темирханова кулгалду геолого - поисковни контора бурувдеттарий бригада, буровой начальника Г. Ш. Хантемирова кулгалду Малгобекски бурув тохара балхий управлене бурувдеттарий бригада, буровой начальника Л. Д. Олейникова кулгалду Старогрозненски УБР буровой бригада, буровой начальника С. Д. Мадаева кулгалду Горячеводски УБР буровой бригада.

ХIара дийнахьа дукхагIа хул нийслагIча пятилетка декхараш ханал хьалха кхоачашдаь йола цехий, бригадай коллективаш, къаьст - къаьста бола болхлой. ДикагIйола коллективаш КПСС XXV съезда къахьегама совгIаташ кийчдаьрий книжка тIа дIаязъяь хургья.

В. СИНИЦИН,
«Грознефть» объединене начальника экономически дешай заместитель.

ГIУЛАКХАШ ТОАЛУШ ДОАГIА

«КПСС XXV съезда даха ма-доагIара накъадахар духьа лелаеча социалистически яхьах» бола КПСС ЦК соцам дегаш гIоздаьнна тIаийцаб бурув деттача балхий Карабулакски управлене коллективо. Шоай собранешка къахьегамхоша дош деннад хIара денна хьинаре къахьега.

Шоай дош чIоагIа леладу цар. Масала, бурувтохара август бетта план шозза тIехкховчашъяьй.

Тахан гIулакхаш иштта дика леле а бакъда ер шу аьттув боацаш дIадоладир бурувдеттараша: хьалхарча квартала план кхоачашъе вIаштIехьдаланзар цар. Апрель бетта денз тоабала болабелар болх. ХIара бетта план кхоачашъе а шоашта тIадисса декхар дIадаккха а баьлар уж. ХIанз бурувдеттараша шоай дерригa низаш тIадахийтад предприяти рентабельни а йолаш шу чакхдаккхара.

Цу гIулакха чIоагIа накъдаьлар хьалхарча квартала а ах шера а баьча балха итогашта хетаяь болхлой собранеш чакхъяхар, уж дешаш коммунисташа дувцар. Къаьстта пайдане хилар производстве мастера лоархIам лакхбара хетаяь хинна хьайийлла яь партийни собрани. Партийни комитето ший заседане йийцар керда оттаваьча бурувдеттача балхий управлене керттерча инженера Э. С. Басина яь отчет. Цо хоадамболаш предложенеш елар бурувдеттарий болх табара а царна тIадисса декхар дIадаккхара а тIаерзаяь. Парткома заседане чIогIийр хIара буровой болх тоабара, бурув ца тохаш йоаю ха кIезигъяра, авареш ца хилийтара, шера план кхоачашъяра тIаерзаяь дукха мероприятеш тIаийцар.

Цу хана денз тха управлене болх бIаргагуш тоабелар. Из къаьта хьахьокх дукхача масалаша. Къахьегамен технологически дисциплина чIоагIъяро, авареш кIезигъяро йиш хилийтар балха ханах дикагIа эцийта.

Оаха дукха къахьег болхлоштен инженерно - технически болхлоштен планированен экономически стимулированен керда система дIайовзийташ. Цу темана хетаяь экономически дешара ерригача кружокашкеи школашкеи лаьрхIа занятеш яьй, собранеш яьй бурувдеттача бригадашкеи гIонна йолча цехашкеи.

Иштта боккха теркам тIабохийт дикагIйолча бригадай опыт дIайоаржаяра. Укх шера лаьрхIа шн листовка арахийцай турбинни остаца бурувтохача № 86—Заманкул буровой бригадан № 85 — Заманкул буровой бригадан (ханал 81 ди хьалха яьккха яьнай из скважина) опыт ювцаш.

Тха управлене шерра пайда эц шоаш Iалаьмате дика хилар хьахьекхача остех. «I-АН» яхача цу тайпарча осташца укх шера эзар метр совгIа бурув техад. Ерригача буровойшка коачалашта цхьан е схемагIа химически обработка ю. Болх беш я раствор кийчъеш йола кхо блок. Бурув тохача пайда эцаш йола коачалаш цIенъяра кхаь буровой тIа гидроциклоний монтаж яьй.

№ 20 — Серноводск яхача скважинана кIира - битумни раствораца майкопски тIоанашта бурувтоха доладеннад. Цул ФХЛС яха химреагент техкай шин буровой тIа. Цох хьахиннар во дац. Цу химреагентах пайда а эцаш 2300 метр бурувтехад.

Лоацца аьлча, тайп-тайппара организационно - технически мероприятеш чакхъяхарах нормал совгIа кхояьй 200 эзар киловатт - сахьат электроэнерги, дукха материалаш.

Пятилетка чакхйоалача шера къастта дика болх бу бурувдеттараша А. А. Ларюшкина, М. Н. Столбовске, бурувдеттарий гIончаша А. И. Величкос, Г. Г. Колпикова, БогатыревгIар Султанеи ТIахIирен, дукха кхычар. Хьинаре къахьегарах III степена Слава яха орденаш еннай бурувдеттачоа В. Н. Коробкона, электрогазосварщика М. А. Костоевна.

Тха управлене кхаь бригада тIехкхоачашъяьй бурувтохара шера план. Уж я начальникаш С. И. Михайлов, И. Г. Черепов, И. И. Соломатин керте латта коллективаш.

ХIанз КПСС XXV съезда сийна керда социалистически декхараш тIа а нийца уж кхоачашдара низ ца кхобеш къахьегаш ба бурувдеттараш.

А. БАКАЛЮК,
Карабулакски бурувдеттача балхий управлене производственно - технически отдела вокхагIвола инженер.

БАШКИРСКИ ССР. Ленина орден лелаеча Уфимски мехкдаьтта чакхдоахача заводе хьалъяьяла гарга я нийслагIча пятилетка пусковой объект санна кхы йоаца «ЭЛОУ-АВТ» яха мехкдаьтта чакхдоаха установка. Цо торо лургья арахеца продукци дуккха алсамъяккха.

СУРТА ТIА: хьалъеш латт «ЭЛОУ-АВТ».

В. ВОНОГО сурт.
ТАСС фотохроника.

ДЕКХАРАШ КХОАЧАШДЕШ ДА

Бурув тохара балхий план ханал хьалха кхоачашъяр духьа дерригача халкъо лелаеча социалистически яхьа юкъе а яха, бурув деттача бригадай, вышкашъерий, гIонна йолча цехий коллективаша, инженерно-технически болхлоша шоай дерригa низаш тIадохийт керттера производственнии экономически хьокхамаш кхоачашдара. Из бахьан долаш 8 бетта бурув тохара план 128,2 процент кхоачашъяьй. Цхьа станока лоархIаш бетта бурув тохара сухал планагIа 150 метр йолча метте, 153 метр хиннай. Кхоачашъяьй скважинаш эксплуатаце дIаялара задани. Эксплуатаце дIаеннача шин скважинах Къилбаседехьарча МагIалбика майдан тIара мехкдаьтта гучадаьккхар № 926 йола скважина я.

Шоай цIей керда толамаш дахарца белгалдаккха а гIерташ, бурув тохара балхий управлене мехкдаьтта лохараша 8 бетта планал совгIа 2122 метр бурув а теха, шера план кхоачашъяра гарга кхоачабаьб шоаш.

ДикагIйола бурув детта бригадаш я нн. Галаев, Попхадзе, Хантемиров, Сальников, Атаршиков керте латтараш. Масала, опыт йола, шоай балхах дика кхеташ бола коммунисташ Г. Хантемирови Г. Попхадзеи керте латтача бурув деттача бригадай коллективаша, къахьегам дика вIаштIехьбаккхар, болхлоша са ца кходеш къахьегар, технологически дисциплина йиззан маярреи кхоачашъяр бахьан долаш укх шера май—июнь бетта рапорт делар пхе шера планаш кхоачашъярах. Шоай цIей хьатIакхоачаш пхе шера планал совгIа 926 метр бурув техад цар.

ХIанз 10-ча пятилетка чотах болх беш ба уж. Леляьча социалистически яхьах хьахиннарашка а хьежа «Грознефть» объединене дикагIйола бурув детта бригада» аьнна цIи тиллай цу бригадаех.

Укх шера 8 бетта производственни заданех дика лоархIаьй бурув тохара план 171,6 процент кхоачашъяь № 930 йолен 109,3 процент кхоачашъяь № 917 йолчен бурув деттача бригадай коллективаш.

Бурув деттача бригадай коллективаша кIезига лоархIам бац материальни къахьегамен ресурсаш кхоярен хьурмат дарен. Из бахьан долаш пхе бригадо 7 бетта 589,5 эзар сома лохбаьб бурув тохара балхашка бода мах, царех № 916 йолча бригадо (начальник Г. Ш. Хантемиров)—117,6 эзар сома, № 917 йолча бригадо(начальник И. А. Атаршиков) — 32,8 эзар сома, № 930 йолча бригадо (начальник И. А. Галаев) — 313 эзар сома, № 933 йолча буровой бригадо (начальник Г. Г. Попхадзе)—88,1 эзар сома.

Укх шера болх во баьбац вышкомонтажни цеха (начальник нов. Н. . Коломийцев) болхлошен ИТР-ашеи. Цар планови ханал массехк ди хьалхагIа яккха а яьккха дIаеннай 3 скважина.

Керттерча производственни звеньяша даьхача толамех зIамига дакъа далац гIонна йолча цехий, бурув деттача оборудованена прокат - ремонт еча цеха, энергооборудованена прокат-ремонт еча цеха, оборудовани юла коачал кийчъеча цеха коллективай.

Творчески хьинарах дизза да инженерно - технически болхлой гIулакхаш. Чоалхане технически технологически дешаш къестадеш болча цар хьинаре дакъа лоац рационализаторски балха юкъе. Царех ба В. А. Кушнаренко, В. Ф. Мордвинов, керттера специалисташ В. Г. Чередниченко, А. И. Куськов, кхыбараш. Укх шера 18 рационализаторски предложени юкъеяхьарах 8,1 эзар совгIа сом кходаьд.

УБР коллективе хIанз дукха болх бу ««КПСС XXV съезда даха ма-доаггIара накъадахар духьа лелаеча социалистически яхьах» бола КПСС ЦК соцам Iомабаран кхоачашбаран. Бурув деттача бригадай, производственни гIулакхаш деча база цехий коллективаш, доккхагIдола социалистически декхараш тIа а нийца, хIанз тIайийрзза болх беш я уж кхоачашдара.

Н. ХОХЛОВ,
МагIалбикерча бурув деттача балхий управлене керттера экономист.

БIУБЕННА ГIА БОАХ

Парте аргIанарча съезда даха доаггIача тайпара накъадахара социалистически яхь йоаржаяьча хьалс дезду укх шерара мехкдаьттан газовни промышленноста ди тха завода болхлоша. Цар къахьегамен политически хьинар кхы а айдаьд дукха ха йоацаш КПСС ЦК-ас тIаийцача соцамо. Производства хьалха латтараша шоай новкъостий тIахьийхаб съезд хьаеллалца йолча хана кхы а дикагIа болх бе, пятилетка кхоачашъяра шоашкара доаггIаш дола дакъа лаца.

Масала, укх шерара бархI бетта план 23 августе кхоачашъяьй тха заводо, мехка мехкдаьттахошка планал совгIа 92 эзар сома маьха продукци кхаьчай.

Уж доккхий толамаш даха коллективана вIаштIехьдаьннад болхлошта, инженерно-технически болхлоштен гIулакхерча нахан юкъе шерра социалистически яхь йоаржаярах. Коллективе Iалаьмате дукха организаторски болх баьб партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша. Ерригсоюзни социалистически яхье вIаштIа йиълагIа квартал я оаха мехкдаьтта, газовни химически промышленноста хьалхара ахчан премеш а карара-кара тела Ше Байракх а йоаха, Советски Союзе тхаяр мара завод яц мехка 20 мехкдаьтта объединенешта ший продукци лоаттаеш.

Цхьабакъда, бурувдеттарий хьашташ дизза кхоачашде вIаштIехьдалац тха.

Цудухьа иттлагIча пятилетке тха завод шеръе лерхI, бурувдеттараштa чIоагIа эшаш йола химически реагенташ кхы а дукхагIа арахецар духьа.

Бакъда, хIанз тха коллективо арахеца продукци а яц во лоархIаш. Масала, КССБ-I яхача химреагента паччахьалкхен комиссе еннай дикала хьалхара категори. ХIаьта порошока хьисапе реагенташ арахецаро дикка кIезигдаьд топпара раствораштa химически обработка ярга дIадодар.

Укх шера бархI бетта план кхоачашъеча хьинаре дакъалаьцар завода ерригача служба. Къаьстта дика болх бир сменни инженера - технолога Болтовская Вера Георгиевнас кулгалдеча «В» яхача технологически сменас. Ер йиълагIа квартал я цо химически реагентий цеха технологически сменашта юкъе хьалхара моттиг лелаю.

Завод ше санна къона ба тхо долча болх бераш а. Масала, ахаш болхлой 35 шу даланза ба. Бакъда, цар геттара дика къахьег. Масала, Коломыцев Александр Дмитриевича кулгалдеча комсомольско - кагирхой бригадана 1974 шера социалистически яхьа итогегIа комсомола райкома карара-кара тела ЦIей байракх еннай.

Завода мощносташ караерзаеча доккха новкъостал дир мехкдаьтта промышленноста ветеранаша: технологически оборудованена капитальни ремонт еча слесара Тишков Иван Федоровича, энергомеханически цеха начальника Ковалев Алексей Николаевича, шофера Диколенко Василий Михайловича, кхычар.

ДикагIчарна юкъе цIераш яха езаш ба завода болхлой: Н. В. Пожаров, А. С. Копылов, В. М. Реутов, Е. М. Ткачева, В. И. Карпов, кхы дуккхабараш а.

И. КОСИВЧЕНКО,
Карабулакски химически реагентий завода производственно - планови отдела начальник.

ХИХ ПАЙДА ДИКАГIА ЭЦАРА

Промышленность чIоагIгIа дегIаенача мехкашка гонахье лораяра проблема хьалхагIа а санна ира латт. Цунца дувзаденна Малхбузехьа цкъаза дувцаш хьахоз шеко дег чу йоссаеш дола хабараш: Iалам талхаргдолаш да, цудухьа цуна Iоаткъам бераш̆ца къовсам лоаттабар пайдана а дац яхаш. Альтернативни никъ лелабар — Iалама рузкъаш лорадараи царех рационально пайда эцараи практически болх бар. Цу тайпара никъ лелабеш хилар хьахьоккхаш да Iилма-техническ̆и даькъе цхьана леладеча советско-американски гIулакхий оагIоех цаI а хинна дIаэттача СССР-ен США-и хин боахама гIулакхашта рационализаци яра хьега къа.

СССР мелиорацеи хин боахамеи Министерстве дийнар сона, правительствашта юкъе яьча Соглашене ларда тIа шин мехка специалисташа цхьана гIулакхаш леладу биъ лостамгахьа яхаш; хин ресурсех рационально пайда эцар; гидротехнически гIирсаш хьалдеча хана царга пластмассаш дIаахийтар; мелиоративни систем̆ашта автоматизации телемеханизации яр; хин бассейнаш бIехьилара процессаш Iомаяри царна моделировани яри. Цу лостамех хьалхарбар — эггара шерагIен чоалханегIеи. Цун советски оагIонгахьарча координатора — «Союзводпроект» яхача Ерригсоюзни объединене генеральни директора Анатолий Михайлович Волынова аьлар:

— Американски коллегашцара вай гIулакхаш толаме дегIаух. Цудухьа шинна а оагIонна пайда хургхиларах шеко яц. 1976 шерага кхаччалца де лаьрхIа деррига балхаш шинна а оагIонна чIоагIа хьашт долаш да. Царех да эггара хьалха хин бассейнаш а чулоацаш хин ресурсашта управлени яр. Деш дола къамаьл практически автоматически системехи электронно-вычислительни машинехи (ЭВМ) пайда а эцаш хьарсамашкарча хишта управлени е йиш хулийта дикагIа йола методаши технически средстваши лахара хьакъехьа да.

Цу тайпарча методех цаI — хьарсамашкара хий цхьан юкъагIен дукххача шерашкеи мишта хувцалу хойташ йола хин математически модель оттаяр, хин доакъошта из дIаекъар, водохранилища нийсагIа йола режим хьалхагIе а кийчъяр. Советски специалисташа лакхха мах бир, масала, математически моделий ларда тIа болх беш йола Колорадо яхача хьарсам чура хий автоматически нийсдеш йола американски система. Колорадо хьалаш вIаши геттара тара да Сырдарья яхача хин хьалашта. ХIанз цу хин математически модель хьаеш я, вайцига цудухьа Колорадо опыт вайна пайдана хила а мег.

А. М. Волыновна хетачох, американашта хьашт долаш я лаьтташта мелиораци яреи царех тух дIакъоастадареи советски опыт; Iалаьмате доккхийча хин боахама гIулакхашца дувзаденна правови дешаш къесталар; йокъал йолча районашка лаьтташта хий дехкара балхаш дара планаш увттаяр. Цхьабакъда, царна къаьстта хьашт долаш да промышленностереи нах бахача моттигашкареи араухача хих пайда эцара цхьана леладу гIулакхаш.

— Цу гIулакха вай дикка хьалхадаьннад, — аьлар А. М. Волынова, — цудухьа из опыт США-рча воай коллегашта дIаяла вай кийча а да.

Вай мехка кхоачам болаш дукха да хьарсамаш дизза доагIа хиш. Цхьабакъда мехка территоре тIа нийсача боарамагIа дIа-юха декъаденнад уж. Цулухьа цхьайолча районашка хий тоъац. Нагахьа санна де дезар ца дой, цу тайпара районаш дукхагIа хила тарлу. Цу тайпара халонаш нийслу иштта США-на а. Нийса да, цхьана леладеча гIулакхий лостамех цаI а лаьрхIа доагIача хишкара цхьа дакъа цхьан бассейнашкара вокх бассейнашка хьежалара опыт дIаюха эцилга харжар. Шинна а мехка Iалаьмате йоккхийча территорешен дукхача хишеи хьахьокх уж проекташ мел йоккхий хила еза.

ХIанз вайцига технико-экономически обосновани кийчъеш я мехка европейски даькъа къилбаседехьарча хьарсамашкара цхьа дакъа хий Волга чуи СибарегIарча хьарсамашкара цхьа дакъа хий Среднеазиатски бассейнашкеи хьожадара. Кхы зIамигагIа яц Миссури яхача хьарсам чура цхьа дакъа хий Колорадои Калифорнии яхача штаташкахьа лостадара оттаяь американски проект а.

— Цу гIулакха юкъара хIамаш дукха да вай. Масала, Iалаьмате доккхий каналаш даха лаьрхIа секунде 1000 кубически метр совгIа хий чакхдаргдолаш. Ма-дарра аьлча, уж бIарчча хьарсамаш да. ХIанз укх сахьата цу тайпарча каналий гидравлически лоархIама хьадда методаш йоацаш я. Цулухьа дийца хIама да вай каналий гидравлически характеристикаш цхьана тахкарен дукха хий кхычахьа дIаувзаргдола йоккхий насосни станцеш хьалъяра проекташ увттаяреи хьакъехьа.

Укх гаргарча хана коллекторно-дренажни оалаш дола хиш тезде а царех лаьтташка хий дехкараи промышленноста гIулакхаштеи пайда эца а лерхIаш ба американски специалисташ. Из тема кийчъергья американски оагIоно советски специалисташа дакъа а лоацаш.

А. М. Волынова яхачох, цхьана гIулакхаш леладе лаьрхIад иштта кхыча доакъошка а. Масала, тайп-тайпара промышленни продукци хьаярга додача хин боарамаш нийсдара даькъе. Цу тайпара боарамаш шинна а мехка долаш да, цхьабакъда, уж нийсданза, цхьаццайолча моттигашка сов доккхий да. Хила доагIача тайпара боарамаш нийсданза а промышленносто доаду хий кIезигдара торонаш лаханза а яргьяц. Чоалхане дош да из, хIаьта иштта промышленни технологи хувцарца дувзаденна а да. Кхы тайпа торонаш а я шинна а мехкагIа вай хана тIа-тIа дукхагIа маьхера Iалама продукт а хинна дIаотташ латтача хих рационально пайда эцараи из кхолараи.

— ХIанзчул тIехьагIа — шин оагIорахьара вIашагIкхетаргболаш специалисташ, дергдолаш тохкамаш, лохаргйолаш инженерни решенеш, — аьлар ший къамаьл чакхдоалаш А. М. Волынова. — ХIаьта вай цхьана дIахьалхашкахьа ахара темпаш цкъаза кхоачам болаш сиха ца хуле а, кертердар да хьалхашка оттадаь дехкар а долаш вай халкъий гIулакха оаха болх беш хилар.

Юрий ШЕВЯКОВ,
АПН корреспондент.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ХЕЛЬСИНКИ — Финлянде столица, цун керттера форда тIара наIараш. Тайп-тайпарча мехкашкара 4 эзар кема доагIа укхаза. Порта причалаш бархI эзар метр йIаьхъеннай, хIаьта складашa 150 эзар квадратни метр дIалоац.
СУРТАШ ТIА: советски кемаш — Хельсинке каст-каста уха хьашний; форда тIарча портера чкъаьрий дохка базар.

ТАСС фотохроника.

Вольта низ — халкъа

Лакха доацача довкъашта юккъера. Бобо-Диуласора (Малхбузехьара Африка) массехк километр мара гаьна доцаш Iодолалу доагIаш КIайча Вольтах дIа а кхийте, ший хий Атлантически океана чу удадеш дола низ бола, африкански хьарсам хьахулийташ дола Iаьржа Вольта. Ше хьоча наькъагIа Iалаьмате дукха тоатолаш шийна чуэц Вольто. Ала юххера, океанах из дIакхетачара, цун шорал цаIи ахи километр да. Цу хина гоннахьа яда Гана. Верхняя Вольта, Берег Слоновой Кости, Того, Мали яха паччаьэлкхенаш.

Африкански халкъашта эшача гIулакхашта шерра пайда эца йиш йолаш низа йоккхий запасаш йоахк Вольтах. Вольта тIа гидроэлектростанцеш хьалъянза яргьяц яха уйла хиннай Гане карара бIаьшере йоласниача юххье а тIехья. Цхьабакъда уж дагалаттараш кхоачаш хила доладеннадац цу мехка халкъо 1957 шера колонизаторий бохкалца йолча хана.

1961 шера Акосомбо районе гидроэлектростанци хьалъе соцам баьб Ганай правительства. Эзараш ганцаша хьаллаьцар электроэнерги мехка къулдехьарча районашка йоалае, юрта боахам айбара новкъостал де деваш йола гидроэлектростанци хьалъеча дакъа лаца аьнна баь тIахьехам.

1965 шера сентябре эггара хьалхара ток елар ГЭС-о. Электропередача линешка гIолла из предприятешкеи тIишлонашкеи, нах чубахача цIеношка а фермашка а уха хIанз иттшу даьннал. Мах баь варгвоацаш доккха ла Акосомбор̆а ГЭС-о къамап промышленности юрта боахами дегIакхувлаьча лоаца дакъа.

Электричествацa Ганана кхоачамбаь Iац хIанз беррига а лаьрхIача 912 эзар киловатт низ бола станце ялх генератор. Электропередачай линеш мехка доазонел араяьннай, цудухьа хIанз Ганана лоаллаха ядача паччахьалкхенашка а — Тогогеи Дагомеягеи кхоач Акосомбора шоашта мел эш электроэнерги. Из — дегIаухa мехкаш экономически кхычарех тийша долчара тIа-тIа дукхагIа мукъа а доахаш, африкански мехкаша шолйла цхьана гIулакхаш леладеш хилар хьахьокхаш дола къьгта масал.

Тахан экономика дегIаахара темпашеи къаьстта а юрта боахама тIа-тIа дукхагIа электроэнерги эшаш хилароu хIанз эггара сагоагIа хьалхашка оттаду Вольта тIа кхы цхьаькха цхьа ГЭС а хьалъярах дола дош. Дукха ха йоацаш Ганай правительство хьажийта дIачуеннаяр Кпонга районе гидроэлектростанци хьалъяра проект. Цо энерги тергья цхьадолча исторически бахьаннегIа экономически кхыча областел тIехьайисача мехка къилбаседехьарча районашта.

Б. ПИЛЬНИКОВ,
ТАСС корреспондент.
Аккра.

АВСТРАЛИ: ДОЛЛАРАШИ ПОПУГАЯЙ КХЕЛИ

Итташ тайпара попугаяш ях Австрале. Массе метте и уж — хьунагIа а бешамашка а, скверашкеи паркашкеи. ХIаьта цар тайп-тайпарча сийрдача бесашта бIарг тIаэттача дог гIоздоал. Цкъаза дукха доккха а доацаш зе ду попугаяша фермашта. Цу зовнеча оалхазарий чам сов тIехбаьлча ювла йолалу кхайканза баьхка хьаьший дIакъехкабеш етта шоакъала топаш.

Уж наггахьа ювлаш йола тоцаш фий австралийски фаунана юха меттаоттадулургдоаца зе деча, къайлагIа бизнес а лелаеш, контрабандии наькъаца акха хьайбаши оалхазараши доазол дехьа кхухьача хьал дараша леладеча гIулакхашца нийсйича. Шейолча — текхача, удача е ткъамаш тIа лелачар — хIаманна тIаккхувд цар кулгаш, хIана аьлча океапал дехьа чIоагIа хоатташ да австралийски хьайбаш. Бельгерча, Голландерча, ВIашагIкхийттача Штаташкарча хьайбаш дохкараша йолла хIама яц — моллагIйолча пхьидашкара яьнна тайп-тайпарча оалхазарашка кхаччалца. Частни коллекционерашка е экзотика езача бIаьхийчарга уж дIа а дувхкаш, цар кIезига пайдаш дац. Тайп-тайпара оазаш йолеи тайп-тайпара бесаш долеи из «товар» сов чIоагIа хоатташ хиларо кхы дахьа моттиг йоацаш лакхдаьд маьхаш. Масала, «Ньюсуик» яхача журнало беча хоамагIа шолкъай цхьадолча тайпай мах 500 долларга дIакхоач, цхьан текхаргах 1000 доллар лу. Кхыметтел пхьидаш а ювхк 70 долларах. Бокъонца совдегарал доладеннад хIанз попугаяш йохкаш-эцаш йолча Iаьржача базар тIа. Амстердаме цIе е баьццара австралийски ши попугайчик 6000 долларал дарегIа йохкац, хIаьта кIезигагIа нийслуча тайпаех боарам боацаш дукха мах боаккх — 13.000 доллар. Австрале таможенни департаменто беча хоамагIа, къайлагIа йохкача массе тайпарча хIамашта юкъе эггара дукхагIа пайда боал попугаяш йохкарах.

50-ча шерашка мехка правительства дийхкадар хьайбаш доазол дехьа дохка кхувлилга, хIаьта контрабандаца къовсам лоаттабара къаьстта комисси вIашагIа а еллаяр. Цхьабакъда, таможенни Iаьдалашa белгалдоахачох, комиссе Iеладечох лоадам болаш хIама хилац. Аттача гIолла пайдаш дезараш тIа-тIа дукхагIа хул.

Потребителашка дIакхоачарел дуккха а дукхагIа да дIалувцаш дола оалхазараш. «Къе» довш хила мегаш да уж. Дукха оалхазараш дов таможне чоалханеча хьал тIаца оттар духьа наркотически препараташца уж хьаьрдоахача хана. БIаьш оалхазараш садукъаш дов сигала гIолла лелача транспортни лайнерийн кемайи багажни отсекашка. Уж дIаккхухьийтачарна шоашта а дай корадоагIа уж, европейски отелашка дIа а кхаьча шолха пхонаш йола чемоданаш цар хьайнйллача хана. БIаьха никъ чакхбоалаш итт оалхазарах цаI (наггахьа йолча хана шиъ) гIаьметта доалуш а «товарни сибат» тIадолаш а хул. Цхьабакъда цу цхьанне а кхолхонца юха меттаоттаду дIадахар.

Австралийски фауна викалаш къайлагIа дохка-эцар деш леладелга сов кIоаргдаларах царех дукхагIчарна фу хадара кхерам тIабессаб. Хьайбаши оалхазараши аккагIча тайпара доаделга фу даь соцадулургдар-хьогI яхаш къамаьлаш деш латтача юкъа эзараш дов уж гаьнаш тIа хьалъувхкача а баьца юкъе хьуладаь доахкадеча а цхаралашкеи боангашкеи, е дIа-юха кхухьача хана садикъе.

Ю. РОДИОНОВ,
(ТАСС).

«ПАРГIАТАЧА ДУНЕН» ЭЙПАШ

ИТАЛИ: НАХ УНЗАРБАХАРА ПАЙДАШ

Мишта лоралургва гIехьагIа шоашта кхаа хIама яккхар духьа бIаьхийча наьха бераш удадеча къуйх? Из хаттар тIатIа ирагIа отташ латт Итале. ХIара денна хIана лечкъадац аьнна лечкъалу бераш. Шийхур-могар дарах полице вIашгIехьдалац уж зуламаш деш йолча, дика вIаштIехьъяьннача йоккхийча бандаех лоархIае. Массаза а яхар мо, дихьача бера даьша, из дера кхераш, дихьачарна тIакхе ма гIертаялар аьле полицега дехар дарна чакхдоал гIулакх, хIаьта гангстерашта, шеко йоацаш, кхаьна хIама а лу.

Iаьдала низ ца кхоачилгах дог тийша бола итальянцаш шоаш лорабела гIерт бандитех. Укх тIеххьарча хана къаьстта а чIоагIа хоатташ да доала герзи ха ду жIалеши цу гIулакха.

ХьатIайоагIача хIамилга чIоагIа тIера болча Кунео провинце Борго-Сан-Далмаццо яхача итальянски городокерча вежараша ФонтанагIар а лаьрхIар цу кердача гIулакхах шоай ираз доаллий хьежа. Геттара къайлагIа хьайир цар бераш дахьара кхерам тIалаттача наха лаьрхIа къаьстта ший тайпара автомобиль.

В. МАЛЫШЕВ,
ТАСС корреспондент.
Рим.

АНГЛИ: ПОЛИЦЕЙСКИ ФОРМА ЮВХА КЪУЙ

Полицейскеши къуйи — цу категореех бола нах цхьана тарбала йиш йоацилга массанена а ховш да. Цхьабакъда антиподаш вIашагIкхеташ хул. Цига вIашдухьаленаш йолаш хIама нийслац...

Английски города Нью-касла суде дош дувцарий Iанда тIа, бIаргаш а лечкъадеш, нагIа ворхI. Уж берригаш а — хьалха хинна моттигерча полице болхлой — укх цхьан шераи их шераи вIаштта бийсанна цхьаккха духьале йоацаш тикаши складаши, кафеш а пивнойш а йовхаш лийннаб. «Порядкага хьожараш», суде хьагучадаьнначох, цхьанна хIамах къахкаш хиннабац — шоашта кIал мел йиса хIама лочкъаеш хиннай цар — холодильникашкареи магнитофонашкареи яьнна сигареташка, пивага, баьцадаарашка, сомага кхаччалца. Суде къамаьлаш даьча тешаша дийцар форма тIаювхаш бола констэбелаш бIаргабайра шоашта, лочкъаяь телевизораш тIайотташ уж боахкача хана, яхаш.

Сержант Роберт Сторей керте а латташ хинна полицейской-къуй шайка, аргIанара «операци» чакхъяьннача шоллагIча дийнахьа лаьрххIа таxка йолалуш хиннай ше даь зулам. Кхетадеш ма-дий, хIамаш лочкъаяьраш гучабаргболаш ца хиннилга. Группана юкъе дакъа лоацаш хиннача цхьанне кхыметтел начальствагара баркал даккха а вIаштIехьдаьннад шоаш даь «лочкъор» гучадоаккхача» хана сов чIоагIа «къахьегарах».

Цхьа ха йоацаш хIама цхьаккха а мича хул. «Шоай служебни декхараш кхоачашдеча хана» 7000 стерлингий фунт совгIча маьха товараш лечкъадарах набахта бахка судаш яьй шайка доакъашхошта.

И. ТИТОВ,
ТАСС корреспондент.
Лондон.

США. Бостон яхача города цIи юха а каст-каста ювца яннай американски газетий оагIош тIа. Керда рассови къовсам болабеннаб укхаза моттигерча расисташа провокационни гIулакхаш леладарах. Полицена расисташ совцабе ца магар е безам ца хилар бахьан болабеннаб расови къовсам.
СУРТА ТIА: антирасистски демонстраце дакъа лоацаш хиннача неграшта етташ я полици.

АПН-ТАСС сурт.

БРАК ДIАЯККХА

ГОСТаш а кхыйола нормативно-технически документаци а предприятешка юкъеяхьара а уж лораяра а дукха болх бу стандарташтеи измерительни техникаи паччахьалкхен тIахьожам лоаттабара йолча Нохч-ГIалгIайчен лабораторе коллективо. Стандарташа, цкъадале, дикаля боарам белгалбоаккхийт, шозлагIа-дале, потребителага дIакхоачa продукт хила ма-йоагIара дика хилийтар Iалашдайт.

Иштта укх шера июль бетта лабораторе сотрудникаш хьежар Червленски чхьагIарзаводо арахецача чхьагIарашка.

Продукце дикалга хьажара кийчача продукце складера хьакъоастайир «Портвейн красный», «Портвейн 15», «Белое крепкое», «Вермут белый», «Экстра» яхача чхьагIарий образецаш.

Дукха кхоачамбоацараш гучадаьлар лабораторе болхлошта. Складера температура Цельсе 26 градус яр, хIаьта нормагIа 8 +16 градусал тIехъяла йиш яц цунна. ЧхьагIар, чудола шушаш духхьал яьшкашка вIашка ехка ядар, бокъонагIа хIара яр каьхат тIа а хьоарчадаь ши ший бIена илла езача, яьшкащ маркировани яцар.

Яьча контрольни анализаша гучадаьккхар диъ а тайпара чхьагIар ГОСТа дIа ма-деххара ца хилар. СтандартагIа ах литр чуйодача шушашка 4 миллилитр дукхагIа кIезигагIа, 9.8 литр чуйодача шушашка 6 миллилитр дукхагIа-кIезигагIа мара, детта хила йиш яц чхьагIар, хIаьта гучадаьнначох дукхагIйолча шушашка 5—13,1 миллилитр кIезигагIа, е 4,9—18,6 миллилитр дукхагIа дийта дар чхьагIар.

Цул совгIа, «Вермут белый», «Экстра» яха чхьагIараш кхыйола хIамаш увш хиларах ГОСТо дIа ма-деххара дац. Уж чхьагIараш хIанз я цхьай юкъа кийчъяьча технологически инструкцегIа арахецаш да.

Цу чхьагIарий йиъэ я парти маьхал яккха бокъо ца луш йисар, план кхоачашъяра отчета юкъера дIадаьлар 18.8 эзар сом ахча.

Белгалдаккха деза, чхьагIар чудотташ йола шушаш цIена ца а юлаш из баьллерзар бахьан долаш Червленски чхьагIарзавода лабораторе а 2040 дал чхьагIар брак даь хилар. Из бахьан долаш 300 сом совгIа зе хилар предприятена. ЛерттIа вIаштIехьъяьккха яц заводе нормативно-технически документаци а. Масала, заводерча производственни процессий технологически карташ дац. Заводо арахецача продукце дерригача нормативно-технически документаш тIа шушашта этикеташ тIалотаяр мишта хила деза белгалдаьккха дац. Цудухьа во куц долаш хул заводо арахеца продукци, шушашкара чхьагIар Iоухаш а моттигаш нийслу.

Яьча проверка иштта гучадаьккхар метрологически измерительни средстваш лелае магоагIара заводе лелаеш ца хилар. Производствана юкъе яхьа оттаяь еррига ГОСТаш юкъейихьаяц.

Цу даькъе геттара мела лоаттабу тIахьожам «Чечингушвино» объединене а. Укх шера февраль бутт чакхбоалаш мара приказ арадаьккханзар цар массехк тайпара ГОСТаш производствана юкъе хьо аьнна — уж ГОСТаш производствана юкъейихьа хила еза ха чакхъяьнна яле.

Продукци лерттIа арахецара заводе еррига торонаш я, дIадаха деза цхьанцадола нормативно-технически документаце дIадехаш дар кхоачаш па дарах хьехулаш долла кхоачамбоацараш.

Масала, эшаш я разливочни автоматашта йола запасни оатхалаш, шушаш чхьагIар чудоттале цIена йила еза, производство кхоачам хиллал измерительни техникаца Iалашъяь хила еза.

Завода кулгалхоша, партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша шоай керттера декхар а лаьрхIа тIаэца деза продукци дикагIа хилийтара еррига торонаш оарцагIйоахилга.

И. МАЙТАК,
измерительни техникан стандарташтеи паччахьалкхен тIахьожам лоаттабеча Нохч-ГIалгIайчен лабораторе воккхагIвола инженер.

1975 шу — дунен халкъашта юкъера кхалнаьха шу

ГЕНЕРАЛЬНИ ДИРЕКТОР

Юлия Абрахам — Венгерски Халкъа Республика консервни заводий треста генеральни директор. Цул хьалхагIа 18 шера Сегедерча консервни фабрикана кулгаллеш хиннай из. Цига кхийтар са цунца хьоашал а. Пицлургйоацаш дег чу йисар цехий сийрда паргIата корпусаш, хи тIа гIолла йолхаш санна конвейерагIа лела помидорех, мошача горошках, цIеча шибазах, парсех йиза банкаш. Доллача хIамангa хьежача гуш дар, Юлияс фабриках доккхал делга, коллективахи ший низахи из бIубенна йолга. Шоай цIераш а тIехь бовзар цунна цига болх беш мел бола кхалнах, безаме моаршал хоаттар. цхьан минута юхасоцар — бер могаш-маьрша дий аьнна хаттар, беташ бар, моаршал далар духьа.

ХIанз Будапеште я Юлия. ВIалла хувца а енназ из. ХьалхагIа ше хиннача тайпара хьатара юхь я, ше хиннача тайпара листа Iаьржа корта ба, иштта хоза елаенна бIарахьажар.

МалагIа вахара никъ ба цу кхалсаго, кхаь бера нанас, йоккхача треста кулгалхо а хинна дIаотталехьа хьабенар?

— ЦIаккха а из дага хиннадац сона, цIаккха а кулгалдеча балха тIа яха гIийртаяц со. Се парте дIахьожаьча болх баьб аз. Бакъдар аьлча сай махулла болх дикагIа чакхбаккха гIийртай со, — йоах Юлия Абрахама.

Вахаро боча лелаяьяц из, бера хана денз а хайнад цунна социальни нийсхо ца хилар фуд. ЗIамига йолаш веннав да. ВорхI бераца йисай нана: царна даа хIама Iалашде гIерташ хIара денна 12 сахьата болх баьб цо цIе шибаз чакхдоахача фабрике. Урокаш чакхъяьлча йиIиг а еде йодаш хиннай фабрике баьцадаараш атача нанна новкъостал дар духьа. ХIаьта шоллагIча дийнахьа Iуйрийна Юлеца дешагIача йиIигаша мераӂаш увзаш, Iиршингаш дувлаш хиннай: Юликай коч, корта, кулгаш шибаза хьаж чуенна хиннад. ЭгIаз а яхе хьожаш хиннай цунгахьа хьехархо.

Ший 14 шу даьлча, школа дIа а кхесса, текстильни фабрике, прядильни цехе балха яха йийзай йиIига.

...1944 шера 11 октябре, советски бIуво Сегед мукъаьиккхача хана, Юлена керда вахар дIадоладеннад.

Цу дийнахьа города юккъе гIолла халданза дIаухар бIу — тIом латтача къилбаседенгахьа бодар из. Тиса яхача хи йисте араьлар Юлика. Цига понтонни тIий а тилла дIадехьа йоаккхаш латтар техника. Майдан тIа латтар хоза гIовсибат дола йоI-регулировщица гимнастеркана тIагIолла дIахьа дийтта тIехкараш а долаш, тIатуллаш цIе сoдкъа боалла пилотка а йолаш. Цунна тIера бIарг ца боаккхаш латташ ду кха ха яьккхар Юликас. Юххера а, вокхо, йиIиг теркал а яь, ела а енна, цхьа хоза дош аьннад укханга. Юлияс йоах: «Из минут Iалаьмате чIоагIа еза я сона. Цу хана аз кхетадир, кхалсагага а моллагIа болх булургболга».

Юлия комсомоле яха дукха ха ялалехьа комсомольски организаце секретаралла хержар из. Ший беррига низ, хьинар, къонал дIателар цо цу балха. 1946 шера партшколе деша яхийтар йоI, хIаьта цул тIехьагIа цхьа шу даьнача гIолла парткома секретаралла хержар.

— Эггара сагоагIа дола денош дар уж: вIаштIехьъяккха езаш производство, бе безаш культурно-просветительни болх — докладаш, лекцеш, диспуташ. Цул совгIа, юртбоахама техника товеча ахархошта новкъостал а дора оаха. Воскресникаши субботникаши дора. ТIехьагIа сона чIоагIа накъаяьлар из опыт. Производственни дешаш къестадеча хана наьха уйла е, частничоа юкъера бIарччача паччахьалкхен хьашташ бIаргаго Iомайир со партийни балхо.

Производстве балха йоллашехьа а юкъера школа йистеяьккхар Юлияс, цул тIехьагIа — университета юридически факультет.

— Треста предприятеш, — яхаш дувц генеральни директора, — доккхийча толамашца накъаяьхкар ВСРП XI съезда. Укх шера 764 эзар тонн консерваш арахецаргья, цу даькъе 400 эзар тонн — экспорте яхьийта. Экспортни продукце 60 процент совгIа Советски Союза доагIача даькъа кхоач.

Абрахам Юлия цкъа хинна Iийнаяц Советски Союзе. Дукха доттагIий ба цун Москве, Ленинграде, Киеве, Одессе. «Советски Союзацарча доттагIало ираз деннад венгерски халкъа, — йоах цо. — СССР бахьан долаш бокъонца паргIата а яьнна дIаэттай Венгри. Шийна болча аьттон духьа доацаш советски халкъо деча новкъосталах ког гIортолга а еш доккхий толамаш даьхад тха республико политически, боахама, культурни вахаре. Каст-каста дагаух сона: малагIа башха-дика кхалнах хиннабхьогI тха лаьтта мукъадаккхар духьа къовсам лоаттабаь майра, дог цIена, денал дола салтий баьраши кхебэьраши!».

— Консервни треста предприятешка болх беш, — йоах Юлин Абрахама ший къамаьл чакхдовлаш, — 30 эзар гаргга саг ва. Царех шин даькъал совгIа — кхалнах. Сайца балха болча кхалнаьха а сай а цIерагIа беррига советски кхалнаха ловца баккхар дех аз доккха ираз долаши толамаш доахаши уж бахар дег тIара ловш.

Е. ПОПОВ,
ТАСС корреспондент.
Будапешт.

УНАХЦIЕНО ЛОРАЮ

«Укхаза вале хьалхя кхыча моттигашка а хиннав со салоIаш. Во яцар цига. Бакъда, укхаза санна паргIата, сакъердаме, безаме ха дIайода аьнна хийттадац сона цхьаннахьа а. Хьона фу эш, хьа сенца самукъадаргда хьожаш ба укхазара болхлой. Кхы а юхава дог оттийт цар. Аз дег тIара баркал ях царна массанена а — массовика, библиотекара, медсестрайна, кухне а хIама дуача зала чу в болх бераштa».

Иштта язду Грозненски салоIача цIагIа салоIаш хиннача Надтеречни № 1 йолча юккъерча школа хьехархочо Такаев Султана предложенийн жалобайн книжка тIа.

Шоаш безаме тIаэпарах а дика гIулакх деш салаIийтарах а цу цIен болхлошта баркал оалаш яздаьд цига салоIаш хиннача Баташовас, Майрбековас, Булгучевас, Малышкинас, Газдиевас.

Цу тайппара йоазош дукха да цу книжка тIа.

ХIанз цига салоIаш болча гIишлошъяра Болдиков Анатолий Николаевича, бурув деттача балхий Грозненски управлене бурув деттачун гIончас Куксенко Николай Тимофеевича, Грозненски района Йоккхача АтагIеп юрта Совета председатела Абдурзуков Iаьлас тIа-кIал чола хIама цIена, дадар чам болаш лоаттаду тхона, сагот дол̆ийтаргдоацаш тайп-тайпара культурни мероприятеш ю, яхаш дувц.

— ХIанз кхозалагIа вIаштта йоагIа со укхаза. Сона кхычахьарчул укхаза дикагIа хет, — аьлар цига салоIаш йолча Грозненски педагогически училища медсестрас Савелова Валентина Ивановнас.

Къаьст-къаьстача нахал совгIа, бIарчча дезалаш а ба Грозненски салоIача цIагIа салоIаш. Царна шоаштта цIа лу. Цига ший кIаьнкаца салоIаш я Грознерча № 4 йолча музыкальни школа преподаватель Краузе Антонина Тихоновна.

Укх шера 1 сентябрага кхаччалца йолча хана цига салоIаш хиннав 4238 саг. ХIанз цига салоIаш ва 220 саг. Уж ба вай республика масса миIингера баьхка.

СалоIаш болча наха ловза тайп-тайпара ловзараш да: биллиард, шашкаш, шахматаш, домино, волейбол, теннис... кIирагIа ялхазза кино хьокх. Литературни викторинаш, тематически халхарийи сайренаш хул, хIаьта салоIачар дакъа а лоацаш цун цIен болхлоша концерташ, драматически сценкаш увттаю, экскурсеш ю.

СалоIарашта концерт оттадаьд Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен филармоне а.

Цига салоIаш бола нах укх шера Каспийски форда тIа, городе Орджоникидзе, Серженюрта, Тбилисе экскурсе баха хиннаб.

СалоIарашта тайп-тайпара беседаш ю, «Знание» общества лектораша лекцеш еш.

Культурно-кхетама болх дика вIаштIехьбаьккхаб массовика Соловьев Николай Николаевича. Цунна раьза ба салоIараш. Дика хеташ ладувгI шоашта медпункта заведующе Черников Иван Яковлевича, медсестрас Гасс Мария Иосифовнас тайп-тайпарча лазарех мишта лоравала веза дувцаш еча беседашка.

СалоIарашта 5 эзар гаргга книжка дола библиотека я, деша керда газеташ, журналаш да.

— Укхаза баьхкачарех ахапел дукхагIбараша деша книжкаш кхухь, — йоах библиотекара Ступакова Наталья Анатольевнас.

Кхача дика кийчбеш хиларца белгалбаьннаб повараш Морозова Валентина Авитисовна, Дорошкова Мария Васильевна. Царна кулгалдеш я дуккхача шерашка болх баь йоккха опыт йола шеф-повар Гергенрейдер Мария Иосифовна.

Эздий хьож салоIарашка хIама дуача зала чу гIулакх деш бола болхлой Ивахненко Нина Алексеевна, Дудаева ШахIадат, Переверзина Лидия Ивановна, Астахова Эмма Александровна.

— Шоаш бол-болча болх дикагIа булургболаш укхаза баьхкача наьха унахцIено чIоагIъе гIерт тхо, — аьлар салоIача цIен директора Хасиков Хьабибуллас. — Иштта болх бергба оаха дIахо а.

Ю. ЮСУПОВ.

Литературни оагIув

М.-С. ПЛИЕВ

ХАЛА УРХЕ

(Иштта цIи йолча романа шоллагIча книжка тIара 14 августе «Сердало» газета тIа арадаьннача тIехьардар)

Делкъенгара дIалеста малх, цхьан-кхай дIоахкал гаьна а баьнна, сецача сана, латт, кхохкаеннача аьшка пешко мо йIовхал мехкаеш. Лаьтта Iаббалца дийлхача догIо бос баькха колхоза ховха хьажкIаш шоай чухьайза лордаш а лестаеш эгаю шорттига хьекхача михо. Нах кхувлача поездага бераша лестадеча кулгашта тара хет уж Мувсайна. Цунна каст-каста гу шув йисте ягIача школера переменагIа арадаьннача бераша поездага кулгаш лестадеш. Цхьа шовзткъа метр мара яц машиннаькъан школанеи юкъе. Деша а дагIаш бераш хула ха яр Мувсай а. «Мишта «хургдархьогI уж ханнахьа саг а йоалаяь ваха хайнаваларе? Щераш малагIаш тёкка хургъяр аз?» уйла ю Мувсас. ХIанз а бокъонца бокъабаланза болча наькъа тIа гIолла вIалла кIоагача а ца кхеташ санна йоагIа бидарка. Мувса лозавар, уйла е цунна новкъарло яр кхераш санна, зIамига оагIора мара ялац. «Прра-ф» аьле мераIургех каст-каста фо аратох колхоза ремана юкъе бIаргаяйча а дегIи куци долаш хиларца бIарг тIоттташ йолча баьде цIеча говро. Къаршечо йоалаяь бандитий хинна говр я из. Готаш йистеяьлча денз гонга гIолла йоагIача баьцала яжаш лела из а колхоза кхыйола говраш санна дегIа фиала я. Даьре санна леп бос. Аьттехьа а аьрдехьа а латтача хьажкIашка хьеж Мувса. Оасарах цIена а листал-нийлхал дика долаш а я уж. ЗIамига кIаьнк волча хана денз хьажкIашта оасара ихав из, хала лийннав. Сискал елча кIолд ца луш, кIолд елча сискал ца луш лийхкав из даь-сесаго балха. Цхьа хоза дош хезадац цунна цун багара даьнна, цкъа елаенна бIарахьежаяц Мувсайна. ХIанз ши йоI а йолаш яхаш я из Мувсай даь коа тIа. Кхы бер дац. Уж ши йиIиг зIамига яр Мувсай да ворда а тIехь тIаь тIара чу а ваха вувча хана. Из тховсара вув яхаш, тахан хьажкIашта оасара вахар Мувса. Керда яькхача тезача кIолда цхьа межарги, кIолд яькхача морза шушен еллар даь-сесаго Мувсайна тIорме чу. Да хьунагIа вахавар сецца.

— Сискал еций вайга? — аьлар Мувсас, Iаькъа чу уллача сискалгахьа дIа а ца хьожаш. Фу дисар Мувсайна лерга ца хозаш.

— Хье юхавита яхача хьай наьна когаш бIохбе гIолва хьо, кхай тIара цIакхачале. Хьа Iи кхийтача ма довргдий кхай тIара беркат, ва аманта! Хьи-ий дагадоаца во да хьога... — Цо доаха сардамаш дIа а хеза хьачукхайкар картал дехьара лоалахой йоккха саг:

— Ма серда, Сахи. Сардам дика бац. Тахан пIаьраска а да.

— Ше дезадаь дайтача укх пIаьраска хьурмата духьа, ер венна доагIалда ер юхадоагIача хана!..

— ОстохпируллахI! Даьлах тийша я хьо! ОстохпируллахI, — йоахар лоалахочо. Латтача тIормиг бита а бита „дIакхайда ший цели, хий чудола сурилги хьа а ийца, оасара вахар Мувса. Малх чубизачул тIехьагIа мара чукхачанзар из. Ков дизза къонахийи белхаш ккалнахи бар кIал. ШIаккха дицлац Мувсайна из ди, кIийле йиллача, хIанз а топпарен пхьажен хьаж хьасттаьлуча цIагIа кисн тIа а тесса илла да. Сахиллалца цунна йисте велхаш ваьгIар Мувса. Ши-ше чIоагIагIа Iаткъаргдоляш ала гIерташ хьалхабелхар нетий.

«Со хьанца йита вода хьо, ва нанас яьр яларг?!» йоахар едда маьре яхай яхаш, дезал кхелина Мувсай дас чу ца юташ лийнача даь-йишас. «Хьо-м укхаза ца еча а яха моттиг йолаш яр, со мича гIоргва, со? — йоахар Мувсас ши-шийца. «Гунахьа доацача кIаьнка мел баькхар шийх бахар хIанз» йоахар наха, Мувсайх из ца бахача санна.

Да дIавеллача денз айлаюкъе ваьлар Мувса. Цу хана дийтта шу даьнна кIаьнк мара вацар из. Лелаш, лелаш, къоал деча пахах кхийттар. Кхетанзар уж безаши на къоал дезаши. Ший моттиг вахаре хьалаха кхы хьаькъал доацаш кхийттар. ДегI кеп а а йолаш зIамига саг хилар цох да венна кхо-диъ шу доаллаше. Цхьабакъда, даь-сесагацарен цIенцарен безам шийла бар. ХIаьта а шийна нийсденначох йижараштa барзкъа а цIагIа эшар а Iалашде ваьлар из. Наха хоза лархIа а лоархIаш, дика тIа-вон тIа а кхайкаш дIаволавеннавар. Наьха котамаши Iаьсин дацар Мувсас лечкъадаьраш, гаьнна дIа а ухаш черсин эл-лий ремашцара говраш яр.

Мувсайна дага ца хиннача тайпара хувцаделар даь-сесагацара гIулакх а. «Сона ше, дагадоаца во доагIалда, яхаш даьхача сардамех ловца бе гIерт-те?» йоахар цун уйлаша. Вижар-гIаттар эздий, даар цIагIа эггара толашагIа дар Мувсайна. Къамаьл безамеи бIара хьажар цкъаза Мувсайна юхьа тIа ала бетташи дар даь-сесага. Цу хана ткъаь итт шерал дукха дIатIех ца яьна из, яттIа йоаллаш тоаеннен йодаш-йоагIаш бIаргаяйначо тIехьа ца хьожаш дIа ца йохийтац тоям болаши яр. Мувсайна дукхаза а хезадар: «Цун сибат долча саго иштта сардам бакххар тамаш я-кх» аьле коарачар оалаш.

Цкъа цхьан бус сомаваьлар Мувса. ДIа-юха хьа велча лаьца вар из. ТIаккха хьакхийтар цунна цхьа ший тайпара хоза хьаж, басилга тIа а мераж тIа а хьахьекхалора цхьа кIаьда хIама. Тоъал са яьккхар цо баьлеча тховнагахьа бIаргаш хьал а лекхаш, меттахьа ца хьовш. Юххера а кхийтар из шийх хьахьекхалур кхалсага корта болга. Хьоадешше а кхалсага дегIах кхийтар цун кулг. ХIанззалца «тхьайса илла» из, Мувса гIаттавелча бIоагIах мушакарт хьарчаш санна тIахьаьрчар.

— Алла, адама хIама ховргдац. Сел ше нийсхо еш вале, хIана йитай со цу дала эггара мар везача хана из воацаш? — Цун доага бордаш ходелар Мувсайна ший басилга тIа. Селлар дукха цунна сийрда кхалсаг, дегIа тIа хIама а доацаш бIехал санна тIахьаьрча уллар хIанз.

— ДIахеца! — аьлар Мувсас. Вож кхы а чIоагIагIа тIахьаьрчар. ТIаккха Мувсайна хьахезар елхача цун узамаш.

— Къа аз сайна хьатIайцад хьона, дунеи чу а къематден чу а. Тховсарара цхьа бийса я сона совгIата? — аьлар цо.

Соттабаь цун пхьарс шийна тIера дIа а баьккха, из тIахьерччаше меттара Iоваьлар Мувса. Лампа хьалсегар цо. Къаьстта ниI а йолаш дар из вижа илла пIа. Кхесса шийна тIера юврагIа дIабахийтар даь-сесаго.

— Е соца Iовижа, е со йий дIаяккха! — аьлар цо. Хьатара дола цун диза дегI цкъа бIаргадайначоа дицлургдоацаш а ший мел йола говзал тIа а яхийта дикача скульптаро хьакхеллача санна хоза а дар.

— Со хьона Iо а вужаргвац е хьо аз юврг а яц, — аьлар Мувсас.— е укх цIагIа кхы со юха чу а воагIаргвац. Долчча бесса ер хьа вежараштa дIа а ховргда.

Менге тIара Iо а ийккха, когех хьаьрчар цунна даь-сесаг. Цхьан юккъа ше фу дергда ца ховш бIаргаш дIадувшадир цо. Хьахезар даь-сесага узамаш. «А! — аьлар цо дагахьа. — маIал жIалеца дIакхоссар тол да хьийрчача кхалсагах хьарчачул».

— Сахи! — аьлар Мувсас.— Хьоца дийлача хьа мехкараш-ца а лела бокъо хул са. Аз пурам лу хьона, кхоана а тIехьа маьре яха. Уж йиIигаш кхабеи царна доал деи сона могаргда. ГIо! ДIаяла укх коара!

— Аз дехке-м воаккхаргва хьо, Мувса! Селлар дог даьста со хьайх хьаьрчача ма е са юхьIаьрж, — аьлар Сахе, гора ягIаше хьал а хьежа. Форд санна IотIахийцача, лепача керта кIажараштa юкъе гIолла хьалкъежар боккха бала лайча санна кIаьдденна, бIаргкIийленаш Iаьржъеяча цун бIаргаш. Басилгаш тIа латтар хи тIадамаш.

— А Сахи! Валар тол! — аьлар Мувсас.

— Ай, е со! Ва цIи яларг! — аьлар Сахе.

Мувса наIаргахьа волавелар.

— Ма гIолахь! — цIогIа техар Сахе, — устазора низзагIа сох кулгаш а дийтта велдав, хьох ала!

— Ала, хьай безам бале. Со-м сагота мичав, се цIена волга сайна ховш хилча.

— Даьла яла хьогI сийнагIа йола цIи! — оалаш хезар цунна Сахе тIехьара тIа а кхайкха. Мувса вахар.

КхоалагIча дийнахьа Буро тIа йол йохка баьхкача наха аьлар цунга, Сахи во хьал долаш метта а я, хьога чIоагIа кхайкаш а я, аьнна. ЦIа ца вахача Iеваланзар Мувса. Сахи метта уллар. Мувсайх бIаргкхетташе йийлхар из.

— КъинтIера валалахь сона, Мувса, — аьлар цо.

— Са фуд хьона къинтIера ца вала? — Со-м къинтIера ваьннав хьона. Даьла къинтIера валва хьона! — аьлар Мувсас, дега чIоагIа бохам а баьнна. ХIанз а ше бакъ ва е харц ва жоп дала магацар цунна даь-сесагаца нийсденнача гIулакха. Сахи мухь а баьнна йийлхар. Саго хIама кхетаданзар. Массанена моттар ше Мувсайца во хиннадаь Сахи елхаш санна. Беррига паьха нах чу а баха сайрича шоаш цхьаь бисача хайра Мувсайна ше бакъхиннилга. Сахе аьлар цунга:

— Баркал хьона, Мувса. Дика шура хиннай Iа чиар. Саго ший сий мишта лораде деза Iомайир Iа со. Вай дахе гургда хьона, из лораде сона ховлга... Цо из дувццаше Мувсайна хIанз а духьала латтар Сахе ховха дегI. Дагахьа кхера а кхерар из цу дегIах, шийна духьалъуьттача цун суртах...

Дукха ха яьнияр цу хана денз. Кхийнабар Мувсай даьна баь йижарий а. Сахи-м хIанз а яр хоза а тоаенна а. Цу хана денз цIаккха а йинаяцар Мувсайна ший даь-сесаг дика даа хIама дуаш. ЦIагIа мелволчо дуаш хилча а даацар Сахе дулх, кIоалр. тIоа. Кхы Iе а ца венна, цIавеначул тIехьагIа Мувсас аьлар:

— ВанагI, ва Сахи, хIанад хьа из цхьаккха хьаьна кIама ца юилга? Iа-м чай а мича мол шекарах мотт техе?

Тоъала ха яьккхар цо жоп ца луш. ТIаккха аьлар:

— Мувса, цкъа сайна хиннар юхахилар кхер-кх, айса дика хьийгача. Мувса йистхиланзар. Хьал а гIетта араваьлар, эхь хийтта.

ХIанз ше бидаркаца воагIаш юха а юха а духьалаух цунна уж дин ца лу сурташ.

Хьахезар пандара овз, гучадаьлар хьажкIашта оасар деш боахкача кхалнахв тIатохка тайп-тайпара бесаш дола йовлакхаш. Мувсайна эзар чардар локхаш хилча а царна юкъера йовзаргъяр Шатас локха йиш.

Оасархошта хьалхашкахьа латт Шата. Шийх мел йоалла оаз хIама юхе ца дуташ малха яккха гIерташ санна дIаюха бола цун бе боалла нацдар. ТIаккха кIаьдбелча мо вIашкабода. Каст-каста целашта тIалета лаьтта ковнашца дIадоах оасархоша. Хоза хеташ, когаш берзан боахк цхьабараш. Ког Iо мел оттабьча когий кепаш юс тIунерча лаьтта. Мувса вайза а вайзе, ше локхаш йола йиш хувц Шатас. Клавдия Николаевна елалу, бIа-са ю цо Шатийга, хийцце лакха, йоах. Бераш каникулех цIа а хийца, мукъа ба хьехархой. ХIанз колхоза гIо деш ба. Бераша а дика гIо даьл оасар деш. Школяна хьакъоастаяь хинна участок хьоггехь цIенъяьй оасарах.

Наькъа йистте дика буц а йолаш моттиг я. Цигга ший бидарка дIа а хийце, яжаргйолаш говр дIаехк Мувсас. Цул тIехьагIа кха юккъе гIолла оасархошкахьа волалу.

— Ираз долаш болх хилба шун! — аьлар Мувсас ше IотIаккхоаччаше.

— Маршалца вахалва, Мувса! — аьлар массеxк оазо. Царна юкъе белгала Мувсайна хьахезар Шатий оаза Массаза санна дега тоам беш а кIаьда а яр из.

— ХIама диадий оаш? — хаьттар Мувсас.

— Диадац. ХIанз дуаргда-кх, — аьлар Шатас. Из яр кхалнаьха бригадир. Баь болх а Шатас ше дIаязбора. Юрта гаьна ухкача кхашка оасар деш маIа нах бар. Цига бийса яккха будка а хан-ханнахьа кийчдеш даа хIама а дар. Кхалнаха шоаш цIагIара хьаснар кхоаллар делкъенна.

— ТIаккха, мишта шун гIулакхаш? — хаьттар Мувсас.

— Во дац, — жоп делар Шатас, — тахан санна кхаь дийнахьа кхы оаха болх бой чакхдаргда оасар. Хьа гIулакхаш миштад? Тхога дика маца хьегийт Iа? Шатий хаттара жоп ца луш дикка дIагаьнабаьлар уж кхалнаха. ТIаккха кIирвенна Шатийча бIара а хьежа, Мувсас аьлар:

—Шата, хIанз аз хьога аргдар шIаьхха дага а деха оалаш дац хьона... Шата «гаоз» аьнна оагаелар. Букъа тIа гIолла шийлача миха ткъам хобелар.

— Шата, — аьлар Мувсас юха а, — сона дукха еза хьо. Дукха йийза а Iац. Эггара хьалха сона езаенна кхалсаг а я хьо. Са а ха яхай, хьо а зIамига яц. Аз яхац хьога кIаьнках къаста. Сона из новкъа хургвац хьона.

Лоацаелча санна латтийсар Шата цкъарчоа. Гайна е гачза уж дешаш е кхы а чIогарагIа дараш Мувсайгара шийна хазар кхерар из. Цунна хоа ца луш диса йиш яцар Мувсайна къувлар. Хьалха эбаргий толашка санна хIанз а цкъаза вехе хьовзар из Шатийна вIашдухьал нийсвелча.

— Мувса, сона хьо а веза дукха. Цхьабакъда, деннар дийнлургдац, — аьлар Шатас, —Ховра сона-м цу хана а хьона се езалга. ХьатIахьежача хьона сох цхьа хIама хете а бIалгIана мо мара чухь дог-уйла дац са, Мувса...

— Ишта ма ала, Шата. Сел са юхь а ма йоагае. Хоза уйла а йий, ала сога Iайха оалар.

—Аз уйла яь, Мувса, кIайча лей тIа ИсмаIал цIела кийрчача дийнахьа. Iа бехк ма баккхалахь, аз хьайга иштта айхьаза аларах.

— ХIанад хьа из, Шата? Веннар дийнлургхилча-м... Iаламо вай вIаши деза а безам баа а ма-кхслладий.

— Е даьла духьа а, е мар ца везаш а дац хьона са из, Мувса. Е цу сай воIага баркал алийта а дац. «ЯгIа езацар» цо сайга ала тарлулга а хов.

— ТIаккха?

« ИсмаIалий цIеи ниI йийла латта еза, Мувса, сона чухь са долча хана. Iа бехк ма баккха.

— Шата, хьаштдоацар да-кх Iа дувцар.

—Дац, Мувса, Хьо йоI йоалае декхарийла ва. «Жеро йоалаяьй!» яхаш тIаккха-м футтарвергвар хьо мехко а.

— Даьра, Шата, из а вож а шаьра сайна ховшше дийладар аз-м хьона сай дог. Пайда бац цун...

Кхы дIахо цу хьакъехьа къамаьл де хьашдоацилга кхетадир цо. Керта чу кердадувлар Шатас аьнна дешаш: «ХьатIахьежача хьона сох цхьа хIама хете а бIалгIана мо мара чухь дог-уйла дац, Мувса». «Цунна бIаргадайнар бIаргадайча бехк бац ца хилча, аьлар Мувсас ше-шийца,— хьанна хов, иштта дикагIа хила а мег сона а цунна а»

(Йистедоалар хургда).

Хь. ОСМИЕВ.

ГIАДВИГАВ СО...

Мехкахоша гIадвигав со
Цар хьаьналча къахьегамо,
Малхо санна, сийрда баьхача,
Дизза ираз долаш болча
Цар хьинаро гIадвигав.

Цар иразо гIозваьккхав со:
Сай ТIой-Юрта, ГIалмаатагI,
Баьнна кIувс мо, сийнча баь тIа

Ловзаш бераш бIаргадовро
Со бокъонца гIозваьккхав.

Дог ма Iабба хьикъа гуча
Аренаша гIозваьккхав со.
КIих дезденна дошо канаш
Лаьттангахьа чулестаро,
Цар дозало гIозваьккхав...
Маларо мо, вохаваьв со,
Маьлха даьнна, делладенна,
ЦIера алаш санна йоага

Шоай «басилгаш» хьахьувкхача
Зизай хьажо вохаваьв.
Нанас санна, дог хьаьстад са,

Хала никъ баь, бIаьха никъ баь,
Зизаш тIара кхача гулбаь
Ший цIенгахьа бухьбиллача
Нокхар-мозо дог хьаьстад.

* * *

БЕР НАБЪЕШ УЛЛ

Сатийна ший набъеш улл из,
ЗIамга йиIиг.
Хетаргахьа, гIа гу цунна:
Из борд-бордагIа елакъеж.
Иштта хоза тхьайса уллаш
ЙиIиг яйча,

ГIоза нана, раьза хинна,
Ший йиIига бIарахьеж.
Цхьаккха во дар шийна нанас
ТIакхоачийтарг мичад,
аьнна,
Цунах тийша ше йоландаь
Улл из йиIиг
Сел сатийна из набъеш.

Г. ГАГИЕВ.

ЮРТ ТХЬАЙСАЙ

Тхьайсад лоамаш, тхьайсай раьгIе,
Наб ца кхеташ цхьа га яц.
Юрт тхьайсай.
Цхьабакъда, уйлаш,
Наьха уйлаш тхьайсаяц.
Агроном улл дошо кIа гуш,
Аьшк сеттадеш — аьшка пхьар...
Тахан хьаде мел ца кхийнар
Кхоана де ка яйла царI
Больницера воI цIавена
Нана пийшка юхxе кхест...
БIаргагулда вайна сецца
Нанас ший воI мишта хьестI

Бераштa гу дошо седкъий,
Коача дынаш, «лисапед»...
Царна хетар хилда.
Царна-м
Дуненах селаIад хеттI
ЙоIо ца зув ийрча зIамсаг
Улл, йоIага са тесса...
Хоза волаш сомавалва
Ийрча волаш мел тхьайсарI
Мерех шок етташ улл верста,
Кит дIаяха базархо...
Цун ма кхувлда цIаькха цIаккха

Ший галий базар тIа хьо.
Геттар кIоарга яхай бийса,
Тхьайсад дерригa дуне
ЛерхIаш мел доа дика хIама
Кхоачашхилда массанеI

* * *

ЛОВЦА

МуIа чура чхьагIар
Кхоачалуш санна
Кхоачалулба дегашка
Мел Iайна питам.

Iуйрийна боадо
Кхоачалуш санна
Кхоачалуйла бIаргашка
Мел Iайна гIайга...

Махаца лела тай
Кхоачалуш санна
Кхоачалулда больнице
Долхача наькъий
такаш.

Баьцаша хоздаь,
Зизаш тIадаьнна
Дусалда милице
Мел долха наькъаш.

Цхьабакъда, ма гулда
Баьцаша дикъа
Хьа коаи са коаи
Чудийрза наькъашI

ХЬ.-Б. МУТАЛИЕВ

МАКХА ЦЕРГ

(КОЛХОЗХОЧУН ДУВЦАР)

Ер дувцар эггара хьалха кепатохаш а 1940 шера яздаь а да. Архивашкеи библиотекашкеи хьожаш Нохч - ГIалгIай метта, литература, исторе Iилма-тохкама института воккхагIа волча сотрудника Мальсагов Абойна корадаьд.

Райфинотдела инспектор Тепча тха юрта веча, массанена а белгал хулар. Тхо тамаш еш хулар, селлара дукха из тхоайцига ахарах а, веча ваха ца ховш дукха гарах а. Тханцига селлара вагIа а никъ болаш вацар из, хIана аьлча из ухар налог хьагулъяра гIулакха, хIаьта тха юртара колхозхой шоашкара йоагIа налог ший хан-ханнахьа дIателаш хиннаб массаза а.

Кхы алла - билла аьнна хозача дегIа да вацар Тепча, цхьабакъда, дерригa а, ше мадарра, дог дар. ТкъаьпхелагIча шер чу венна вар из. ХIанз тIеххьарча хана наг-нагахь мара гуш йоацача лакха кIоажув болча иккашка чудоахкача пуи когаша, дукха хало йоацаш, атта дIакхухьар, детта бIар мо, герга корта тIабагIа лоха, бакъда, сомалах йоаккхаш дола цун дегI. Цун когашта дукхагIа лозал лоаттадер, дегI а доацаш, тIехкаргара денз иккий бертагашка кхаччалца бола аьтта оагIув лаьцца улла IажагIча кIинга чу йоалла иттаза ювла тепча йолаш санна хетар. Цунах аз хIама алар сона эзделахь доацаш, доккхий хььшний а дар тхо, хIаьта а, бакъдар бакъ хила ма-дезий.

Цкъа, бус, тха юрта, колхоза бригадира Лаьчий Махьмада саг енача ловзарга дагIар тхо. Цу хана сона вовзаш вацар вай вувца Тепча. Юрта хьаьша волга-м ховра сона из, хIаьта а, зIамига саг а ма-вий ер, цо сайла хьал магIа вала ца тигача, тхьамадагара кхоалагIа вагIача сай зIамагIа ваь хоавир аз из. Тепча халха ваьлча, цунах цхьацца-шишша Iотташ дош алара тIера хулар нах. «Дита Iа дегI, бваьашк мо товжаргдолаш-м даьра да», — оалар цхьанне, шийна уллув вагIачоа лерге а вахе. Тепча халха вала аьнна юкъе ваьлча, халхарах чувола из гоавелча оалар: «Виталаш, виталаш: почерк нийсъеш лел шоана из!». Цхьа цатовш цергаш а гуча йоахаш, дукха велаш Iаьдал дар цун. Цу хана къаьгге гучайоалар цун теха тIера IажагIа ши церг. Локхаш пандар, детташ тIоараш, халха дувлаш йоIи зIамига саги а долаш, гIаьххьа тха ловзар юкъе дахача ханна, лерге а вена, сога хьаьттар цо (хIанз тхо шиъ вIаший бокъонца вовза ха я из), цIи фуй хьа, аьнна. Сенна еза хьона аьлча, сона зоахалол дувца воаллаш хиннавар из. ДIааьлар аз (БугIа я-кх са цIи). Арккъал ваха велавелар Тепча. ХIанз фу де воал хьо аьлча, йоах: «БугIа яхаш мара хьо а вий, даьра Тепча яхаш-м со а ва!».

Цу бус денз вIаши дика довзаш а чIоагIа хьаьший долаш а дар тхо.

Тхьовра аз дийццача тайпара Тепча тхоайцигахьа дукха лесташ хилар аз хьоадича, хьааьлар сога, ше тханцигарча цхьан йоIага догдоахаш хилар.

— ЙоIо фу йоах, — аьнна аз хьаьттача, — вообще, йоIо яхий Iа, — аьлар Тепчас, — ЙоI-м, вообще, Бурсаговца ши дог хургдоацаш я...

ЙоI хьоайнича, верригa, цхьан доккха гой тIа кхаьча саг санна, ловзаваьле, безаме хилар са хьаьша Бурсагов Тепча. БIаргаш дег тIара делар, баламаш сеттадора, аьтта кулг тепчий кIинга тIа а улладеш.

— ЙоI яхий Iа, йоI, БугIа, — йоахар цо дIахо, ше са хаттара жоп денначул тIехьагIа а, йиш тоае воаллаш мо, иттаза ювлача тепчий хена тIа тIелгаш а детташ. — Вообще, йоIах дар-м хетта дезаш дац хьона, БугIа. ЙоIацара гIулакх, вай тIахьайзача, хьаьде хул.

— Мехкараштa деза тайпа да хьо, — аьнна, аз а хьоаставаь, — лелаш волча Тепчийна шоллагIча дийнахь саррахь хи тIара йоагIача догдоахача йоIо эхь даь хиннадар, шийца дукхха новкъостий а болаш, беша Iохайна вагIача цун «добри вечер, Бурсагов», аьнна, эрсий меттала сайре дика а йийца.

Дувцарах кхетадир аз, Тепчий цу йоIацара гIулакх, цо ше ма-яххара, хьаьда хилар. Духхьал Тепчех из йоI ялари хIаьта тха юртах Тепча, мо найц валари мара доацаш, эздийча тайпара дIадерзаш дар Тепчий гIулакх, цул тIехьагIа ши-кхо ди даьннача гIолла тIехьагIа из йоI хургйолча ловзарга Тепча нийсвенна мара.

Вешта, хьалхагIа, ший тепча хьоайнича, кхы дIахо шийга хаттараш де дог ца дойташ, жоп лора Тепчас:

— Ерра мо йола тепча лелаяйташ яц цхьа гIулакх ца хилча, — оалар цо, хенa тIа пIелг а бетташ.

Саррахьа, Тепчас дехарах ца а воалаш, цунца ловзарга вахар со, дийнахь балха ваьлла кIаьд а венна, сай цу ловзарца дог доацашехь а. Цига яр цун ший дешашца аьлча, Тепчий «симпати». Ловзар кхоачаш дIадоладенна а даллалехьа, хьачуваьнача участкови инспектора, Тепчийна лерге а вахa, къамаьл доладир.

Къамаьл бокъонца дIадоладеннад а алалехьа, «Кхоана дувцаргда вай из», аьлар Тепчас чIоагIо, хьажьюкъе шод а белла. Участкови инспектор дIахо а шортта дувца ваьлар. ТIаккха Тепчас, йоIага пандар соца а байта, берригнешта а хозаш, аьлар, тепчийна тIа кулг а дилла:

— ДIааравалал укх чура са бIаргашта гушI..

«Дита Iа дегI», яхаш со а вагIа.

ДIахо хиннар кхы къоастам болаш шоана дувца оттаргвац со, цхьабакъда, гIулакх хада мишта хаьдар аьлча: участкови инспектора бе баьллача тепчий кIинга чура хьалъараьнна мукх йиаь макха церги наIарах араудаш Бурсагов Тепчеи вар.

ХIаьта денз хьа вайнавац сона Бурсагов Тепча. Тха юрта воагIаш вац из. Сона хезар бакъдале, тха районера а дIавахав йоах.

Иштта, со хьаьшах а ваьлар, хIаьта тха юрт Тепча мо волча нейцах а яьлар.

Редактора заместитель М. М. ХАМХОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

6 СЕНТЯБРЬ
I ПРОГРАММА

9.00 — Керладараш. 9.10 — Босбола телевидени. Iуйранара гимнастика. 9.30 — Босбола телевидени. «Абвгдейка». 10.00 — Босбола телевидени. «Авария» яха телевизионни художественни фильм. 2-гIа сери. 11.05 — «Дай-нонай, шоиа». 11.35 — «Iуйранара почта» яха музыкальни программа. 12.05 — Босбола телевидени. «Художникех дола дувцараш». СССР халкъа художник Юон. 12.30 — Босбола телевидени. «Музыкальни календарь». 13.00 — «УнахцIено». 13.30 — Босбола телевидени. «Саг. Лаьтта. Вселенни» 14.00 — Босбола телевидени. Хоккеях йола СССР чемпионат. Ленина цIерагIча Центральни стадиона спорта Двореца трансляци. 16.20 — Босбола телевидени. «Хьайбай дунен тIа». 17.20 — Босбола телевидени. «Россе керттера улица яхача телевизионни документальни фильма премьера. 1-гIа сери. 18.00 — Керладараш. 18.15 — Босбола телевидени. Мультфильм. 18.35 — Босбола телевидени. «Илля-75» 18.55 — Футболах йола СССР чемпионат. «Динамо» яхача Центральни стадионера трансляци. 19.45 — Центральни телевидене экрана тIа эггара хьалха «Аьттув ца баьнна къуй» яха художественни фильм. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Босбола телевидени. «Сопот-75». Польшера передача. Йистеяьлча керладараш.

II ПРОГРАММА

12.05 — «Вахара хьаст» яхача документальни фильма кинозал. 12.55 — Фильм-концерт. 16.15 — Кхоана мехкдаьттан газовии промышленноста болхлой Ерригсоюзни Ди да. «Хьинар долча къахьегама вахте». 16.45 — Музыкальни пауза. 16.50 — «Мехкдаьттан газовии промышленноста болхлой деза денца оаха даькъала дувц шо» яха музыкальни передача. 17.20 — «Седкъий бос» яха художественни фильм.

7 СЕНТЯБРЬ
I ПРОГРАММА

9.10 — Босбола телевидени. Бераштa йола Iуйранара гимнастика. 9.30 — Босбола телевидени. «Гургалбетта сахьат». 10.00 «Советски Союза гIулакх деш ва». 11.00 — Босбола телевидени. «Орленок» яхача телестуде юкораш Социалистически Къахьегама Турпалла, Баумана цIерагIча Московски лакхерча технически училища ректорца Николаевца вIашагIкхетар. 12.00 — «Музыкальни киоск». 12.30 — «Юртара сахьат». 13.30 — Тахан мехкдаьттан газовии промышленноста болхлой Ерригсоюзни Ди да. 13.45 — «Недраш кареерзаераш» яха музыкальни программа. 14.30 — Босбола телевидени. СССР газови промышленноста министраца Оруджевца ял беседа. 14.45 — Босбола телевидени. Хоккеях йола СССР чемпионат. Ленина цIерагIча центральни стадиона спорта Двореца трансляци. 16.15 — Босбола телевидени. Дунен халкъашта юкъера панорама. 16.45 — Григ. Соната. Кхоачашъю дунен халкъашта юкъерча конкурсий лауреата Лубоцке. 17.10 — Советий мехка бераш. «Со Советски Союза гражданин ва» яха телевизионни документальни фильм. 18.00 — Дешархошта йола программа. 18.25 — Документальни фильм. 18.40 — «Сатирически объектив». 18.55 — Босбола телевидени. «Кинопикъбархой клуб». 19.55 — Босбола телевидени «13 гIанд» яха телевизионни зIамига театр. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Босбола телевидени. «Йоккхача симфоническа оркестра сахьат. Йистеьлча керладараш.

II ПРОГРАММА

12.00 — «10 шу дIадаьлча» яха документальни фильм. 12.50 — «Моцарт» яха фильм-концерт. 13.15 — Советски Союзе гIолла. 16.05 — «Зорька» (гIалгIай меттала). 16.35 — «100 процент нейлон» яха художественни фильм. 18.00 — Керладараш. 18.45 — Халкъа ашарий концерт. 18.55 — Ленински гвардь. «Михаил Иванович Калинин» яха документальни фильм.

РАДИО

6 СЕНТЯБРЬ

6.30 — «Юртара вахар». 120 эзар тонн хьажкIаш чуяра тIехьа (нохчий меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ашараш. 7.20 — Республикански газетий обзор. 8.25 — «Къонал» яха радиовыпуск (эрсий меттала). 14.45 — «Литературни Нохч - ГIалгIайче» яха радиожурнал (эрсий меттала). 15.10 — «Ашарашцара халкъий доттагIален мотиваш» яхача циклацара передача (эрсий меттала). 15.40 — «КIарцхал» яха сатирически радиожурнал (гIалгIай меттала). 16.00 — КПСС 25-ча съезда хьакъ долча тайпара накъа дахара тIехьара социалистически ялх дIайолаяьраш болча. «Сунжанефта» мехкдаьттен гази йоккхача управленера передача (эрсий меттала). 16.15 — «ШтIа Эдисултанов» яха передача (нохчий меттала). 18.30 — Иллеца доттагIал дараштa дола концерт (нохчий меттала).

7 СЕНТЯБРЬ

7.10 — Республикански газетий обзор. 7.25 — Хоамаш. 7.35 — Ашараш. 8.25 — Шоана дукха еза ашараш. 12.00 — «Самукъанерча талгIе тIа» яха радиокомпозици (нохчий меттала). 15.15 — «Ше сийгаш» яха пионераштен дешархоштен йола передача (гIалгIай меттала). 15.45 — Тахан мехкдаьттан газовии промышленноста болхлой ди да (эрсий меттала). 16.00 — Мехкдаьттан газовии промышленноста болхлошта дола концерт (эрсий меттала). 16.30 — «Школьни глобус» яха радиовыпуск (эрсий меттала). 18.30 — Мехкдаьттан газовии промышленноста болхлошта дола концерт дIахо хьу (гIалгIай меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбоалехьара секунде 7—12 метр чIоагIа мух а хьекхаш ха хилеи фегара температура республике гIолла 26—31, Грозне 28—30 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу. Кхоанеи ломмеи хувцалуш морхаш а йолаш, дукхагIча даькъе йоачан а йоацаш, къулба-малхбоалехьара секунде 5—10 метр чIоагIа мух а хьекхаш ха хилеи фегара температура бийсашка 15—20, деношка 29—34 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

Халкъа багахбувцамцара

ЦАГЕНА НЕСАРИЙ

— Хьадеча хIаманца безам боацаш во ба са несарий, — яхаш, дилла а ший несарий кодабеш хиннай Цагена сесаг. Эггара чIоагIагIа, из раьза йоацар хиннай зIамагIа йола нус.

— Яц даьра из-м ништа во, — аьннад Цагена.

— Я даьра дукха во-м, — аьннад сесага.

— Мегаьа хIаьта, хIанз ховргда вайна царех дикагIа а вогIа а малагIа я. Йолле цхьаьнна ехаш, кхоккхе а хьаеха уж, — аьнна, шоай наIарах хьачувоаллача нув Iобиллаб Цагена.

— Дади, сога кхайкаварий хьо? — хьаттад наIарга уллача новра тIех а яьнна хьачуяьннача йоккхагIа йолча несо.

— Кхайкавар даьра, — аьннад Цагена.

— Дади, сога кхайкаварий хьо? — аьнна хьаьттад хьалхарьяр санна новра тIех а яьнна хьачуяьннача шоллагIа йолча несо а.

— Кхайкавар даьра, — аьннад Цагена.

— Дади, сога кхайкаварий хьо? — хьаттад хьачуйоаллачехьа Iокхайла нув саьнга дIа я оттабаь, кхоалагIа йолча несо.

— Кхайкавар даьра, хьо дукха яхарг. Йолле хIанз хьай гIулакхага хьажа. ХIаьта шо а Iомале дика дар а во дар а къоастаде! — аьннад Цагена.

ДIаяздаьр Або МАЛЬСАГОВ.

Б. ДАУРБЕКОВ.

УЙЛА

Дийнахь а бус а,
Массе а хана
Дег чура ялац сона
Укх тайпара уйла:

Кийча ва со сай мехка
Сай низ дIабала,
Цун цIи, цун сийле,
Цун ираз бахьан вала.
Дийнахь а, бус а,
Массе а хана
Хьа ва со, са Даьхе —
Са йоккха-йоккха Нана.

ТАХАНИ КХОАНЕИ ХУРГДА

6 СЕНТЯБРЬ

С. М. Кирова цIерагIара салоIамеи культураи парк. 10.00. Спортивни майда. Волейболах йола яхьаш. 14.00. Массовикашта лаьрхIа йола майда. Массовкаш, ловзараш, викторинаш. 19.00. Зеленый театр. Ленинградски цирка гастролаш. 17.30 Кинолекторий. «Партеи халкъеи цхьоагIо — КПСС XXIV съезда исторически решенеш вахаре чакхйоахача керттердар. 19.30. Кинофестиваль: «Къилбседа Кавказа республикаш халкъий, барттайнача дезале». 19.3. Халхарий майда. Халхарий сайре.

В. И. Ленина цIерагIара культура Дворец. 10.00. Болх беш я аттракционий городок. 11.00. Бераштеи кагирхоштеи лаьрхIа болх беш да «Современник» яха кинотеатр. 18.30. СалоIача ден лекторий. «Грознера Праге кхаччалца» яхача темах йола лекци.Iилма-популярни фильмаш хьокх. 19.00. Халхарий ахканара майда. Кагирхой салоIама сайре.

Химикий цIерагIара культура ЦIа. 15.00. Берий художественни самодеятельноста концерт. 16.00. Истола тIара ловзараш. 17.00. Духовой оркестро советски композиторий дикагIа дола иллеш кхоачашду. 18.00. Кинофестиваль: «КПСС XXV съезда даха ма доаггIара накъагIо».

7 СЕНТЯБРЬ

С. М. Кирова цIерагIара культураи салоIамеи парк. Мехкдаьттан газовии промышленноста болхлой Ерригсоюзни Денна хетадаь массава а сакъерда аравалар. 10.00. Спортивни майда. Волейболахи йоккхача теннисахи йола яхьаш. 14.00. Массовикашта лаьрхIа йола майда. Массовкаш, ловзараш, викторинаш. 16.00. Парашютни вышка. Парашютаца чуккувсавалар. 17.00. Музыкальни эстрада. Нохч-ГIалгIай Паччахьалкхеи филармоне симфоническа оркестра концерт. 19.00. Зеленый театр. Ленинградски цирка гастролеш. 17.30. Кинолекторий. «СССР мехкдаьттан газовии промышленность дегIаир» яхача темах йола лекци. 19.30. Кинофильмаш гойтар. 19.30. Халхарий майда. Халхарий сайре.

В. И. Ленина цIерагIара культура Дворец. Мехкдаьттеи газовии промышленноста болхлой Ерригсоюзни Денна хетадаь массава а сакъерда аравалар. 10.00. Болх беш я аттракционий городок. 10.30. Художественни самодеятельноста творчески коллективай концерташ. 11.00. Болх беш я бераштеи кагирхоштеи лаьрхIа йола «Современник» яха кинотеатр. «Тахан мехкдаьттеи газовии промышленноста болхлой ди да» яхача книжкайи журналийи выставкана хьалхашка беседа яр. 18.00. Районни тематически сайре: «Парте планаш — халкъа планаш». 19.00 — Кагирхой салоIама сайре. Локхаш я ВИА «Интер». 19.30. Тематически кино хьокхар: «Мехкдаьттахой балха денош».

Химикий цIерагIара культура ЦIа. 10.00. Бераш экскурсе арадалар. 11.00. Болх беш я «Ручеек» яха кинотеатр. 17.00. Йийллача наIарий Ди — творчески коллективаша шоай занятешка хьех.

«Красный молот» завода культура ЦIа. 10.00. Филателистий клуба занятеш. 12.00. Болх беш да «Космонавт» яха берий кинотеатр. 16.00. Авиамодельни кружока занятеш.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный. Ленина 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; декхо кхама секретара — 3-34-38; партийни вахарев культурав отдели — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 2-80-71; бухгалтере — 2-54-30.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 2-80-71; бухгалтерии — 2-54-30.

Газет арадувла шинарей, ерей, шоаттей деношка.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект, 7/84. Типография изд-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

Заказ № 5942.